

SARAJEVSKA EPOHA SLOVENSKEGA TENORISTA*

POLDETA POLENCA (1912–1974)
JE BILA V LETIH 1954–1962
NJEGOV SOLISTIČNI VRHUNEC

Prispevek za bio- in bibliografijo

Uvod

Prvič srečamo Polenčevo ime v okviru slovenske (glasbene) enciklopedike I. 1972 v II. knjigi/zvezku Slovenskega gledališkega leksikona, kjer ga opiše avtor gesla P. B. (= Peter Bedjanič).¹ Sledi njegova omemba v 27. letniku Loških razgledov (1980), kjer se ga v pogovoru z bratom Antonom dotakne ob 70-letnici slednjega

* Delo je nastalo na pobudo (škofje)loškega umetnostnega zgodovinarja in mojega kolega, dr. Franceta Štukla, ki mi je še kot vodja ZAL, E. Šk. Loka omogočil vpogled v Polenčevo zapuščino. Kot Polenčev osebni prijatelj pa mi je lahko posredoval še marsikatero sekundarno informacijo, ki jo nepopolna Polenčeva zapuščina ne vsebuje; hvala kolegu Štuklu, ki je to besedilo tudi prvi prebral in (deloma) dopolnil oz. popravil, za vse; zato mu omenjeno razpravo tudi posvečam!

¹ POLEN/E/C Leopold (nepravilno 14., pravilno: 5. /op. avtor! / nov. 1912 Škofja Loka). Pevec. 1952 je diplomiral na AIU, medtem, v lj. O. debitiral kot Pedro (Nižava; op. avt.: Eugen d'Albert!). Do 1954/55, ko je odšel v Sarajevo, je nastopal še v nekaj drugih vlogah. V Sarajevu je do leta 1962, ko je prenehal nastopati, interpretiral zelo veliko različnih vlog. Med njimi so: Manrico (G. Verdi, Trubadur), Werther (J. Massenet, Werther), Mehmed Sokolović (I. Zajc, Nikola Šubic Zrinjski), Don José (G. Bizet, Carmen), Othello (G. Verdi, Othello), Herman (P. I. Čajkovski, Pikova dama), Dimitrij (M. P. Musorgski, Boris Godunov), Riccardo (G. Verdi, Ples v maskah), Turiddu (P. Mascagni, Cavalleria rusticana), Cavaradossi (G. Puccini, Tosca), Lohengrin (R. Wagner, Lohengrin) in Elezar (J. F. Halévy, Židinja). P. Je eden redkih slovenskih pravih junaških tenorjev (prim. SGL, II., Knjižnica Mestnega gledališča ljubljanskega, Ljubljana 1972, str. 529–39).

eden od (škofjel)loških »polihistorjev«, France Planina.² L. 1984 ga v 2. knjigi Muzičke enciklopedije Jugoslavije/Glasbene enciklopedije Jugoslavije (s sicer nekaj napakami!) opiše neznan avtor;³ zaradi podobnosti teksta bi lahko bil to isti avtor kot v SGL, vendar sedaj v hrvaško-srbskem oziroma srbsko-hrvaškem jeziku. Tudi zadnja Enciklopedija Slovenije se v 9. zvezku (avtor gesla spet P. Bed. = Peter Bedjanič) l. 1995 spomni, dotakne in predstavi P. Polenca.⁴ Še najbolj pa se ga je v vseh teh letih dotaknil Miha Naglič v rubriki, nadaljevanki z naslovom Po ljudeh gor, po ljudeh dol v svojih »Terenskih ogledih za Gorenjski biografski leksikon« v Gorenjskem glasu.⁵

² Dne 7. oktobra 1980 je dopolnil 70 let znani biolog in pedagog dr. Tone Polenec iz Puštala. Živi v Kranju, toda po smrti brata Poldeta (1974!), nekdanjega opernega pevca, gospodari na svojem domu »pri Nacetu« v Puštalu in sam opravlja razna kmečka dela, kolikor je ... »Tvojo mamo in brata Poldeta sem dobro poznal, ...« Brat Polde se je rodil l. 1912, dve leti za menoj ...« (prim. LR, 27, 1980, str. 223–29).

³ POLEN/E/C, Leopold, tenor (Škofja Loka, nepravilno 14., pravilno 5. /op. avtor/ XI. 1912 – Ljubljana, 5. X. 1974). God. 1952. diplomirao na Akademiji za kazališnu umjetnost u Ljubljani, zatim učio pjevanje. Na opernoj pozornici debitirao u Ljubljani kao Pedro (E. d'Albert, U dolini). Od 1952 (pravilno je: od 1954; op. avt!) do 1962, kada je prestao nastupati, bio je član Sarajevske opere, u kojoj je ostvario više zapaženih uloga, naročito u fahu herojskog tenora.

GLAVNE ULOGE: Manrico i Otello (Verdi, Trubadur i Otello); Werther (Massenet); Mehmed Sokolović (Zajc, Nikola Šubić Zrinjski); Don José (Bizet, Carmen); Lohengrin (Wagner) i Eleazar (J. F. Halévy, Židovka; prim. MEJ, 2. knj., Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, Zagreb 1984, str. 194).

⁴ POLEN/E/C, Leopold (Škofja Loka, nepravilno 14., pravilno 5. /op. avtor/ 11. 1912 – Ljubljana, 5. 10. 1974), tenorist, operni pevec. Diplomirao je 1952 na AIU u Ljubljani; petje je študirao zasebno. Bil je eden redkih slov. pevec s pravim junaškim tenorjem. V ljubljanski Operi je debitirao že 1951 (pravilno je: l. 1952!). L. 1954 je nadaljeval kariero v Sarajevu in tam ostal do 1962, ko je prenehal nastopati. Kot cenjen pevec je mdr. nastopal v vlogah Manrica (G. Verdi, Trubadur), Wertherja (J. Massenet, Werther), Mehmeda Sokolovića (I. Zajc, Nikola Šubić Zrinjski), Dona Joséja (G. Bizet, Carmen), Otella (G. Verdi, Otello), Hermana (P. I. Čajkovski, Pikova dama), Lohengrina (R. Wagner, Lohengrin) in Eleazarja (nepravilno: G. Mayerbeer, pravilno: J. F. Halévy, Židinja, op. avt.; prim. ES, 9. zv., MK, Ljubljana 1995, str. 64).

⁵ Z naslovom Polde Polen/e/c, »prvi junaški tenor« (s sliko) v 135. nadaljevanju (omenjena rubrika izhaja redno 2-krat tedensko v poltedniku Gorenjski glas v Kranju, vse od 29. apr. 1998) v glavnem prepisuje dosedanje ugotovitve strokovne glasbene literature, dodaja pa še ugotovitve »(škofje)loške dokumentacije« in s tem dodaja Polenčeve igralske (domačijske, škofjeloške) in druge ugotovitve; zlasti še, kar zadeva Polenčevo življenje in delo pred odhodom v Sarajevo in po vrnitvi, nazaj v Škofjo Loko: »Zadnjič smo biografirali biologa Antona Polenca, zdaj je na vrsti Polde, njegov brat, slovenski pevec in loški prosvetni delavec. Za začetek navajamo spomin na njunega očeta Toneta, kakor ga je obudil njegov sin enakega imena. »Moj oče Tone je bil Ločan iz predmestja Na Studencu. Bil je glavninarski pomočnik. Dvakrat je šel za zaslužkom v Kanado in se vdinjal tam kot rudar. Mama Johana Homan je bila nezakonska in je živela pri starih starših v sedanji naši hiši v Puštalu, ki je dobila hišno ime (Nacetova hiša, op. avt!) po dedu. Z očetom je hodila 17 let in starši niso pustili, da bi se poročila. Ko sta bila še fant in dekle, je bil oče nekoč med Puštalci, ko je prišlo na loškem 'placu' do pretepa med njimi in Prifarci. Nekdo izmed Puštalcev je zagnal 'skalo' in je bil eden od Prifarcev ubit. Očeta Toneta je mama še prvi čas potegnala iz gruče, da ni bil udeležen pri tepežu in je potem imel lahko stališče pri zaslišanju. Šele po smrti starih staršev, ko je oče nameraval že tretjič v Kanado, sta se lahko poročila. Kot prvorojenec sem dobil ime po očetu. Brat Polde se je rodil l. 1912, dve leti za menoj. Tretji sin Andrej je prišel na svet l. 1914, ko je bila že prva svetovna vojna in je bil oče že na fronti v Galiciji. Andrej je takoj umrl. Oče je dobil strel v nogo in mu je noga ostala poškodovana. Po zdravljenju v bolnišnici je prišel na dopust. Spominjam se še, kako smo se poslavljali od njega, ko je z dopusta odšel za sanitejca na soško fronto. Leta 1916, ko sem bil star šest let, je padel na Lokvici pri Doberdolu. Zadušil ga je bojni plin, ker si ni o pravem času nadel maske.« (LR 27, 1980, str. 223).

Enkratne usode, mar ne? Svoje je bil deležen tudi sin Polde. LEOPOLD POLEN/E/C (ES) se je rodil /nepravilno/ 14., pravilno 5. /op. avtorja/ nov. 1912 v Puštalu, umrl je pred 25-imi leti, 5. okt. 1974 v Ljubljani.

Polenčevo življenje – poskus biografije

P. Polen/e/c je bil rojen 5. novembra 1912 v Puštalu (št. 6) v Škofji Loki v Nacetovi »bajti« (in ne 14. nov. kot doslej navaja vsa dosegljiva leksika!).⁶ O tej pravilnosti rojstnega datuma priča tudi izviren Potrdila o državljanstvu, izdan 20. maja 1952 (v Škofji Loki).⁷ Med podatki zasledimo, da je bil že naslednji dan (6. 11. 1912) tudi krščen. Pravilno in (po)polno krstno ime je Leopold, očeta posestnika Antona (Polenca) in matere Ivane (roj. Homan). Krstna botra sta bila (6. 11. 1912) posestnik Anton Jamnik in Marija Rupar, kmetova žena, babica Marija Grims, vpis v Rojstno in krstno knjigo pa je opravil kaplan Janez Mikuš. Birman je bil v Šk. Loki, 9. maja 1920⁸. Iz istih podatkov izvemo še to, da je (Leo)Pold(e) Polenec umrl v Ljubljani (v bolnišnici, na Zaloški c. 7) dne 5. oktobra 1974.⁹ Preostali bio- in bibliografski podatki o L. Polencu niso ohranjeni. Določene vmesne epizode o človeku in umetniku pa si bomo še dodatno nanizali iz njegove vzporedne umetniške bibliografije. Tudi ta ni nikjer ohranjena v celoti, zato pa smo si v ta namen pridobili ohranjena dokazila tako v Operi in baletu SNG v Ljubljani in Narodnem pozorišču – Operi v Sarajevu,

P. Polen/e/c na eni od številnih nedatiranih fotografij iz svojega »sarajevskega« obdobja (ok. 1954-62; orig. hrani Narodno pozorišče v Sarajevu, FBiH)

Ustvarjalni del njegovega življenja je bil razpet med udejstvovanjem na loški kulturni sceni in med poklicnim petjem v operi. Ker puštalska bajta ni mogla preživljati dveh študentov, je šel Polde že mladoleten delat. Zaposlil se je najprej kot občinski sluga v Zmincu, v letih 1932-41 je delal v tovarni Šešir, med vojno pa na domačem posestvu. Dejavno je sodeloval v odporu zoper okupatorja. Študirat je šel šele 1946 in 1952 diplomiral na tedanji Akademiji za igralsko umetnost v Ljubljani. V ljubljanski Operi je debitiral 1951 (pravilno je: 1952!), višek svoje pevske kariere pa je dosegel v sarajevski Operi, kjer je bil 1954-62 vodilni tenorist. Odpel je celo vrsto uspešnih vlog, med katerimi je sam najbolj cenil vloge Hermana v Pikovi dami, Eleazarja v Židinj in Lohengrina.

Pred operno kariero oziroma do odhoda v Sarajevo, in po vrnitvi v Puštal (zadnjih deset let svojega življenja je bil doma tudi za gospodarja), je bil med najbolj dejavnimi kulturniki na loški sceni. 'Vsa leta sem aktivno delal v igralski oziroma dramski sekciji v Škofji Loki. Režiral sem prek 20 premier brez nagrade, delal sem pa sigurno toliko kot profesionalni režiser v poklicnih gledališčih. To so bile predstave: Svet brez sovraštva, Tuje dete, Kralj na Betajnovi, Visoška kronika itd.' Nekateri Ločani se ga še zdaj spominjajo po njegovih dramtizacijah Tavčarjeve Visoške kronike, ki jo je sam priredil in režiral kar trikrat, vsakič na prostem: prvič na dvorišču Puštalskega gradu 1951, drugič na dvorišču Loškega gradu 1963, tretjič ob 1000-letnici Loke v novem letnem gledališču zraven gradu, 1973.

Kakšen človeški in ustvarjalni razpon: od puštalskega kmeta prek loškega prosvetarja do prvaka sarajevske Opere! V prvi od teh vlog je ohranil in bratu Tonetu zapustil eno najlepših puštalskih domačij, v drugi je obogatil tisočletno mesto, čeprav mu to niti stalne službe ni privoščilo, s tretjo se je uvrstil v Enciklopedijo Slovenije in si prislužil nad vse laskavo oznako: 'bil je eden redkih slovenskih pevcev s pravim junaškim tenorjem.' (prim. Gorenjski glas, 21. 9. 1999, str. 20).

⁶ Prim. Rojstno in krstno knjigo, hrani Matični urad Občine Škofja Loka, pod zap. št. 101 na str. 145.

⁷ Prim. orig. v Polenčevi zapuščini v Šk. Loki (danes Puštal 74; fotokopijo hrani avtor!).

⁸ Prim. Rojstno in krstno knjigo za l. 1912 (pripis iz Mrliške knjige 1974, na str. 247, pod zap. št. 2016).

⁹ Ib.

Dne 17/11

Rojstna in

krsna knjiga.

Št.	Ime in dat.		Rojstni kraj	Ime krstnika	Spol	Bod.
	rojstva	krsta				
101	Leo	Pold(eta)	Škofja Loka	Polenec	m	1912

BAPTIZI		BAPTIZI		Krstnik	Dajba krstnika
Krsta ime, priimek, star, nova ali sta	Krsta ime, priimek, star, mati	Krsta ime, priimek, star	Krsta ime, priimek, star		
Leo Polenec	Polenec	Leo Polenec	Polenec	Škofja Loka	Škofja Loka

Izpisek vpisa (Leo)Pold(eta)a POLENCA iz Rojstne in krsne knjige in prvi dokaz o pravilnem rojstnem datumu P. Polenca (roj. 5. in ne 14. nov. 1912; orig. hrani Matični urad Občine Škofja Loka)

Polenčeva, Nacetova (rojstna) hiša v Puštalu - Škofji Loki nekdanj (orig. v arhivu družine Polenčevih v Šk. Loki)

nekaj malega pa je ostalo tudi v umetnikovi zapuščini v Nacetovi hiši.¹⁰ Tako kot biografski podatki so skopi in s pisnimi dokazili skoraj nedokazljivi verodostojni Polenčevi podatki o šolanju, delu (delovanju), razen nekaterih zelo vestno zabeleženih (pevskih) uspehov v sarajevski Operi (med leti 1954 in 1962). Od vseh del, ki jih je »umetnik« opravljal, je spet dokazljiva njegova delovna doba delavca v (škofje)loški Tovarni klobukov »Šešir« (takrat, med Polenčevimi delovnimi leti na Spodnjem trgu 40 v Šk. Loki!) in sicer: 8. 8.–9. 11. 1932, 23. 1. 1933–28. 4. 1934, 23. 1. 1935–16. 4. 1941, 16. 6.–22. 9. 1941 in 16. 7.–7. 8. 1946, skupaj torej okoli 8 let, en mesec in dva dni.¹¹ Ves ta čas je bil po istem dokumentu P. Polen/e/c tudi »socialno zavarovan.«¹² Vse to mu je precej kasneje iz različnih službenih dolžnosti in del (umetniških in neumetniških) omogočilo tudi starostno pokojnino od vklj. 1. 1. 1973 dalje,¹³ torej komaj leto dni do njegove prezgodnje smrti, 5. okt. 1974.¹⁴

Malo manj znano je, da je bil P. Polen/e/c tako pred študijem igralsva na AIU (ok. 1946-

¹⁰ »... Prostor je posvečen bratom Poldetu (1912-1974) in prof. dr. Antonu (1910-2000) Polencu. Polde Polen/e/c je bil operni pevec in režiser, prof. dr. Anton Polenec pa znanstvenik, pedagog in publicist, tudi častni meščan Škofje Loke. Polde in Tonče, kot so Puštalci klical svoja znamenita rojaka, imata zasluge, da se je Nacetova hiša ohranila, kot jo poznamo danes ... (iz prospekta o današnji domačiji-muzeju družine Polenec v Puštalu 74, 4220 ŠKOFJA LOKA; glej podrobne podatke na spletni strani: www.nacetovahisa.com).

¹¹ - Prim. potrdilo Tovarne klobukov »Šešir« z dne 20. 5. 1955 (gl. Polenčeva zapuščina v Nacetovi hiši, Puštal 74, Škofja Loka s podpisom takratnega direktorja Franceta Kavčiča; fotokopijo hrani avtor!).

¹² Prim. Sklep Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji z dne 6. 12. 1973 pod zap. št. P-212.205 (ibidem).

¹³ - Ib.

¹⁴ Prim. op. 8!

Vabilo in spored

Na (škofje)loškem kulturnem področju najdemo P. Polenca najprej le kot pevca. Pel je na proslavi dr. Franceta Prešerna, 2. sep. 1945, ki jo je organizirala »puštalska mladina in krajevna O. F.« na grajskem dvorišču v Puštalu (to je na lokaciji zdajšnjega gradu, kjer je na naslovu Puštal 21 danes sedež /osnovne/ Glasbene šole Šk. Loka; op. avt!).¹⁶ P. Polenc je »verjetno« pel tudi v napovedanem (vokalnem, moškem) pevskem oktetu, kot solist pa je ob spremljavi citer naveden še za samospjev (F. Serafin Vilhar; op. avt!) Mornar.¹⁷ Verjetno je tudi igral, saj ga programski list/plakat za to prireditev¹⁸ navaja tudi kot igralca.¹⁹ Kljub temu da je bila omenjena proslava tesno povezana z našim literarnim prvakom dr. F. Prešernom, da

1952) v Ljubljani in v času zelo kratkega delovanja v ljubljanski Operi (1952-54) pa vse do odhoda v Sarajevo (1954) kakor tudi po vrnitvi iz Sarajeva (1962) aktiven na področju ljubiteljskega igraltva na (škofje)loškem dramskem odru. Po diplomu je bil »uradno« dramski režiser in pevstvo mu je bilo tako zaradi naravnega talenta (glasu) kakor (privatnega) študija solopetja pri takratnem slovenskem pevskem, opernem in pedagoškem prvaku Juliju Betettu (1885-1963)¹⁵ »šele« sekundarnega pomena. Ali pa tudi ne? Podatkov oz. dokazil o celotnem poteku življenja, (umetniškega) in drugega dela P. Polenca ni na razpolago, zato so podatki o vsem tem malce sporadični. Lotevamo pa se jih kronološko, tako kot so se dogajali.

TOVARNJA KLOBUKOV-ŠESIR

Škofja Loka
LR SLOVENIJA

Škofja Loka, 22. maja 1955.

Škofja Loka, 22. maja 1955.

Škofja Loka, 22. maja 1955.

Potrđilo

Potrđuje se, da je bil tov. P o l e n c a Leopold, rojen 7.10.1912, zaposlen pri našem podjetju

od 8. 9. 1932	do 9. 11. 1932
od 21. 1. 1933	do 20. 4. 1934
od 21. 1. 1935	do 18. 4. 1941
od 18. 9. 1941	do 22. 9. 1941
od 15. 7. 1946	do 7. 8. 1946.

Tov. čas zaposlitve je bil socialno sodoben.

S.P. - S.N.1

Škofja Loka
22. maja 1955.

Potrđilo (P. Polenca) o delovni dobi in še ena (nepravilna navedba, zdaj že tretjega rojstnega datuma: 7. 10. 1912! orig. v arhivu družine Polenčevih v Šk. Loki)

¹⁵ Basist in pevski pedagog je debitiral na ljubljanskem opernem odru 1903 v Smetanovi Prodani nevesti (Kecal). Študij je nadaljeval v tujini, na Dunaju in bil kmalu angažiran v tamkajšnji Dvorni operi. Od 1922 spet v Ljubljani, kjer je bil od 1933-40 direktor-ravnatelj Konservatorija Glasbene matice, od 1939, ko se je le-ta preimenoval v Glasbeno akademijo tudi večkrat rektor. Vmes je bil (1930-32) še član Državne opere v Münchnu. Poleg izjemne domače in tuje umetniške, pevske kariere (kot operni in koncertni pevec!), je bil učitelj številnih slovenskih pevcev. S tem je občutno pripomogel, da se je ljubljanska Opera dvignila na evropsko raven. Mdr. je tudi dobitnik Prešernove nagrade (1962).

¹⁶ Prim. programski list, plakat v Zgodovinskem arhivu Ljubljana, Enota za Šk. Loko, Partizanska c. 1B.

¹⁷ Ib.

¹⁸ Ib.

Plakat in zasedba vlog

(= Upravni odbor Kulturnega društva) v Šk. Loki (28. 9. 1945), kjer je bil tudi prisoten. Na 2. seji (istega organa) pa ga (17. 10. 1945) ni bilo več.²¹ Potem se je spet pojavil (istotam) na naslednjih treh sejah (8. 11., 22. 11. in 6. 12. 1945),²² na naslednji seji (20. 12. 1945) pa ga spet ni bilo več.²³ V (gledališki) sezoni 1946/47 je bil P. Polen/e/c že napovedan kot režiser »igralske družine iz Puštala« za Finžgarjevo ljudsko igro Naša kri.²⁴ V dveh (napovedanih) predstavah 29. sep. in 6. okt. (1946) je igral glavno (moško) vlogo Miklavža Borštnika, francoskega maira (= župana), delo pa je tudi še režiral!²⁵ Na plakatu, ki je izšel za to »ljudsko igro iz Napoleonovih časov v narodnih nošah s petjem«, je bil natisnjen tudi del igralskega monologa naslovnega junaka Borštnika (igral ga je P. Polen/e/c), katerega vsebina je v dobršni meri značilna za nadaljnji prikaz Polenčeve človeške narave:

»Ljubite to grudo, kakor smo jo mi, vaši očetje! In ko bodo naše kosti že trikrat prekopane, naj zvedo pozni vnuki o teh hudih dneh in mogočnjaki naj pomnijo, da naša kri ni igrača!«²⁶

V naslednji sezoni (1947/48) je bil P. Polen/e/c spet napovedan za režiserja Tavčarjeve Visoške kronike (oktober 1947), Princeske in pastirčka (očitno mladinske igre neznanega avtorja; 5. do 11. oktobra 1947) in igre Za svobodo (?).²⁷ Omenjena igralska in režiserska dinamika in različni angažmaji P. Polenca, največ v dramskih vlogah (kot igralec, dramaturg, režiser, ...) se potem v Šk. Loki nadaljuje vse

²⁰ Ib.

²¹ Ib.

²² Ib. (Loški oder, Škofja Loka, 1945-76/ŠKL 238, škatla 6028/1, Akc. 392, 80, 95, 120, 180, 269; zapisniki, spisi, odbrane računovodske priloge, 1945-59).

²³ Ib.

²⁴ Ib.

²⁵ Ib.

²⁶ Prim. plakat za omenjeno igro (ib.).

²⁷ Ib.

²⁸ Prim. ZAL, ib. (Loški oder, Škofja Loka, 1945-76/ŠKL 238, škatla 6028/1, Akc. 392, 80, 95, 120, 180, 269; zapisniki, spisi, odbrane računovodske priloge, 1945-59).

tja do l. 1954, ko ga izmed listin (zapisnik občnega zbora Kulturnega društva zdaj že poimenovanega SKUD = Sindikalno Kulturno umetniško društvo »Toneta Šifrerja«) ni več.²⁸ Med najbolj izpostavljenimi imeni, avtorji in naslovi, vse, kar je še moč razbrati iz ohranjene in urejene dokumentacije so igre ali/in režije del z naslovi: Tuje dete, I. Cankar (P. Polenec), Kralj na Betajnovi, F. Roš, Mokrodolci, P. Schuvek (P. Hafner in P. Polen/e/c), Pesem s ceste, I. Tavčar (P. Polen/e/c), Visoška kronika, J. Ogrinc, V Ljubljano jo dajmo za svobodo, H. Woulijahi, Žene na Niskavourju, S. Cajnkar, Za svobodo, V. Mrštik, Mariša, W. S. Maughm, Sveti plamen, I. Cankar, Za narodov blagor.²⁹ Prav tako je bil v tem času P. Polen/e/c redno prisoten na sejah organov Kulturnega društva, ki se je l. 1949 preimenovalo v SKUD »Toneta Šifrerja«. Izvoljen je bil v Sindikat, za vodjo Dramatske sekcije, pogosto je bil član različnih sklicev upravnih (in drugih) odborov, komisij in bil povabljen v pevsko sekcijo itd.³⁰ V tem času je moral že študirati v Ljubljani (na AIU in petje pri K. Novak Kušej ali/in pri J. Betettu), o čemer pa dokazila »molčijo«; preprosto jih ni. Obstaja le nekaj podatkov Opere SNG v Ljubljani, zlasti še tistih, ki so neposredno povezani s Polenčevim (opernim, pevskim) debijem. Za premiersko predstavo »glasbene drame v dveh dejanjih in s prologom« Nižava nemškega skladatelja francoskega rodu Eugena d' Alberta je bil tenorist P. Polen/e/c napisan v zasedbi v alternaciji z Dragom Čudnom (v vlogi Pedra, pastirja).³¹ Kljub temu pa mu je v cit. gledališkem listu namenjenih kar nekaj fotografij in podpisov k njim: »Polde Polen/e/c, dramatski tenorist, absolvent Akademije za igralsko umetnost, je začel pevski študij pri prof. Kseniji Kušejevi in bo v 'Nižavi' alterniral z D. Čudnom v partiji Pedra.«³² Druga fotografija s podpisom pa prikaže »našega« tenorista P. Polenca v »Prizoru iz naše uprizoritve D' Albertove 'Nižave' (Marta - V. Gerlovičeva, Pedro - P. Polenec)«. ³³ In še zadnja napoved: »Prizor iz naše uprizoritve D' Albertove 'Nižave' (Sebastiano - S. Car, Pedro - P. Polen/e/c).³⁴ Značilna slogovna oznaka te opere je morda P. Polencu prišla zelo prav pri njegovem nadaljnjem opernem delovanju, saj je D' Albertova

Premiera dne 26. januarja 1952

Eugen D'Albert:

NIŽAVAGlasbena drama v dveh dejanjih in a prologom. Besedilo po A. Guimeri
napisal Rudolf Lothar, prevodil Sutiljan Bancec

Dirigent: dr. D. Svava.

Režiser: C. Debevec.

Scenograf: B. Vaspošič.

Sebastiano, bogat posestnik	S. Car, V. Janko
Tommaso, devdesetletni starček	J. Betetto, S. Drakulič, F. Lupša
Marcia, mlajši hlapec	A. Andrejev, I. Anštorž
Maria	V. Gerlovičeva, M. Škenderović
Jepa	M. Poljanec, N. Vidmarjeva
Antonia	M. Mlejnikova, E. Neubergjeva
Rosa	S. Drakuljerja, B. Stritarjeva
Pedro, pastir	D. Čudni, P. Polenec
Nuri	M. Paličova
Nardo, pastir	G. Darnota, S. Štrukelj

Zepnik, kmetije in kmetice.

Godi se v Pirnežih in v katalonski nižavi ob njihovem vznožju.

Zborovodja: J. Hans.

Asistent režiserja: K. Rebelj.

Kostume je po omnitih Miho Jureter izdelala gledališka krojašnica pod vodstvom C. Galešove, A. Humarjeve in J. Novak.

Inspektorji: Z. Pianecki. — Odrski mojstri: J. Kastelec. — Razsvetljava: S. Sinčevac. — Maska in laulje: R. Kolovca in J. Mirič.

Fragment iz Gledališkega lista in zasedba vlog za operno premiero D'Albertove opere Nižava (prim. Gledališki list Opere v Ljubljani, 1951-52, št. 3) za premiero 26. 1. 1952, str. 2 (?; orig. hrani Arhiv Opere in baleta SNG v Ljubljani)

²⁸ Ib.²⁹ Ib.³⁰ Ib.³¹ Prim. Gledališki list, Opera, 1951-1952, št. 3 (Eugen D' Albert, NIŽAVA), str. 0 /48/, orig. hrani Opera in balet SNG v Ljubljani.³² Ib., str. 52.³³ Ib., str. 121.³⁴ Ib., str. 123.

KRSTNA PREDSTAVA V JUGOSLAVIJI

PREMIERA DNE 24. FEBRUARJA 1953

BERAŠKA OPERA

Basidna opera v treh dejanjih, ki jo je napisal John Gay (1728) in po originalnih spevih na novo uglasbil Benjamin Britten (1948). Prevedla Smiljan Samac in Jodka Sarabonova. Avtorjevo besedilo napisal Miha Sarabon.

Dirigiraj: S. Hubad

Iščilraj: H. Leskovšek

Inscenirator: akad. slikar, prof. M. Kavčič

Avtor — besedilaj	H. Leskovšek
Basiduraj	L. Korošek
Penchrilka	M. Kogeljeva
Polly	C. Součkova
Captain Macheath	P. Polenec
Sraka	S. Banovec
Leski	S. Smerkolj
Lacy	M. Mlejnikova
Gospa Ljuzka	J. Bonarčeva
Susky Semra	T. Haralova
Gospa Vrtoglavica	M. Leskovškova
Dolly Centra	A. Mušičeva
Gospa Slomoglavilova	M. Zovaničeva
Molly Stranatica	M. Marasova
Jenny Škofica	S. Ušarjeva
Betty Zlampanka	M. Gorjančeva
Harry Tapelnik	A. Arbon
Sam Tremblak	Z. Struželj
Wai Puhel	Z. Pielko
Mai Kujel	D. Zupan
Jenny Škofec	L. Kobilj
Red Surog	I. Anžlovar
Gospa Postopalka	V. Zilberlova
Ježar	H. Rebelj
Šušabnik	S. Šušar
Nišakar	F. Puhar

Zborovodja: J. Hanz Korograf: N. Murarčeva
Kosturne so jo sestali M. Jarcova izdelala gledališke dolomice pod vodstvom C. Galetova, A. Huzarjeve in J. Novaka

Oficiraj ritojter: J. Kastelic — Imprijentaj: Z. Pisanek — Razsvetljajeva: S. Škofec — Maske in lasulje: J. Mihelj in B. Kodrova.

Cena Gledališkega lista din 20.

Na ovitku eden od zaslikov scene sa »Beraška opera«, delo akad. slikarja M. Kavčiča.

Vsa fotografija v tej številki Gledališkega lista je posnel S. Zolotar. Lesnik in izdelatelj: Uprava Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavitelj: Jada Koselj. Urednik: Smiljan Samac. Tiskarna Slovenskega poročalstva. Vsi v Ljubljani.

Fragment iz Gledališkega lista in zasedba vlog za operno premiero Brittnove opere Beraška opera (prim. Gledališki list Opere v Ljubljani, 1952-53, št. 6) za premiero 24. 2. 1953, str. 2 (?; orig. hrani Arhiv Opere in baleta SNG v Ljubljani)

partnerje: s.(-amo) Smerkolj, L.(-adko) Korošek, C.(-vetka) Součkova, H.(-inko) Leskovšek, M.(-anja) Mlejnikova in P.(-olde) Polen/e/c v 'Beraški operi'.³⁵ In to je praktično vse, kar nam je ostalo z začetka Polenčeve opernopevske kariere (v Ljubljani), zato pa se je njegovo (Polenčeve) ime pojavilo še predno je odšel v Sarajevo. Nekaj, s čimer se je P. Polenec ves ta »ljubljanjski« čas še tudi ukvarjal v rodni Škofji Loki v okviru svoje igralske in režiserske aktivnosti tako v igralski, dramski družini kot kasneje v SKUD »Toneta Šiferreja.« Iz (škofjeloškega) Prosvetnega lista³⁶ razberemo, da je P. Polen/e/c prispeval kar tri (strokovne, gledališke) članke z naslednjimi naslovi: Ljudsko gledališče XVIII. in XIX. stoletja, Predzgodovina škofjeloških pasijonskih iger in Spremne besede

³⁵ Prim. Sivec, J., Opera skozi stoletja, DZS, Ljubljana 1976, str. 357.

³⁶ Ib., št. 6 (1952-1953; Benjamin Britten, BERAŠKA OPERA), str. 239 (kjer so na koncu navedena poročila o minulih sezonah!).

³⁷ Ib., str. 0/2/.

³⁸ Ib.

³⁹ Ib., str. 140.

⁴⁰ Ib., str. 144.

⁴¹ Prim. Škofjeloški PROSVETNI LIST, L. I, 1952-53, št. 8, str. 96; 8, 20 in 37; 15.

Nižava označena za »stilno spajanje verizma in Wagnerjeve kontinuirane gradnje ... Najbolj so privlačni intimni lirični prizori, medtem ko na dramatsko razburljivih mestih včasih moti pretirana patetičnost.«³⁵ Zaradi podatkov, ki sledijo v Operi SNG v Ljubljani, je prav P. Polen/e/c to (premiersko) vlogo pod taktirko dr. Danila Švare in v režiji Cirila Debevca 26. jan. 1952 tudi odpel: »Sezona 1951/52: 27. 1. 1952 je bila premiera D' Albertove opere 'Nižava'. Dirigiral je dr. Danilo Švara, režiral Ciril Debevec. V tej operi sta se predstavila novo angažirana člana baritonist Simeon Car in tenorist Polde Polen/e/c.«³⁶ Poleg tega P. Polenca spet najdemo v premierski zasedbi v Jugoslaviji krstne predstave Beraške opere angleškega modernega skladatelja Benjamin Brittna (1913-1976) komaj pet let po njenem nastanku (1948); slovenska premiera pa je bila 24. feb. 1953 spet v Operi SNG v Ljubljani. Tokrat tenorist P. Polenec ni bil več v alternaciji, temveč predviden sam oziroma je tudi pel in igral tenorsko vlogo Captaina Macheatha.³⁷ Dirigiral je Samo Hubad, režiser pa je bil Hinko Leskovšek.³⁸ Tudi ta gledališki list prinaša fotografijo »P. Polenca v vlogi Macheatha v »Beraški operi«³⁹ in še skupinsko sliko, ki samo delno prikaže tokratne Polenčeve operne

ob uprizoritvi »Mariše.« V istem najdemo še podatek o vzporedni Polenčevi aktivnosti, kot člana Nadzornega odbora SKUD / = Sindikalnega kulturno umetniškega društva/ a »Toneta Šifererja.«⁴² V naslednji številki istega lista pa se ga je (P. Polenca) dotaknil takratni aktivni (škofje)loški kronist Branko Berčič še bolj spodbudno: »... Mogoče se bo uveljavil operni solist, tenorist Polde Polen/e/c, ...«⁴³

Sarajevo 1954–1962

In po vsem tem Sarajevo! Kako, na kakšno povabilo, razpis, na podlagi katerih priporočil, avdicije? Vse to so vprašanja, ki se nam bodo še veliko globlje zastavljala, ko bomo kronološko spoznali »našega« P. Polenca kot prvaka Opere Narodnega pozorišta v Sarajevu (današnjem glavnem mestu Federacije Bosne in Hercegovine in prav tako v tedanjem glavnem mestu ene izmed treh večjih republik tedanje FLR Jugoslavije). Sarajevo je namreč dobilo prvo poklicno operno-baletno gledališče »šele« leta 1946. Ni pa bil P. Polen/e/c edini, ki je izmed glasbenikov v tistih ali drugih in drugačnih časih plemenitil glasbeno življenje tedanje bratske Republike Bosne in Hercegovine.⁴⁴ In očitno je bilo tudi P. Polencu glasbena mati-zibelka prav Sarajevo v letih 1954–62, kar vse je povsem evidentno in pravilno iz že objavljene dokumentacije.⁴⁵ Tako se je (prvi) razpisal o P. Polencu režiser Drago Fišer (1920-

BRANKO BERČIČ:

LOŠKI ROJAKI MED SLOVENSKIMI JAVNIMI DELAVCI

(Konec)

Najmanj pa je med rojaki glasbenih umetnikov. Nekaj je bilo omenjenih že med prejšnjimi podatki, tu naj jih dodam samo par, ki toliko da zaslužijo imena glasbenikov. Škofjeločan Luka Dolinar (r. 1794) je bil nabožni skladatelj in pesnik hkrati ter je izdal 5 zvezkov svojih skladb, glasbena teoretika pa sta bila poleg skladateljskega dela Lovro Hafner in Stare Loke (r. 1833) in Anton Dolinar (r. 1894) iz Trate pri Gorenji vasi. Cerkevne glasbene dela se je živahno udeleževal tudi Staročan Andrej Karlin (r. 1587), ki je bil duhovnik ter tržaškoposki in lavantinski škof. To bi bilo vse in tudi za bodočnost ni dobrih izgledov. Mogoče se bo uveljavil operni solist tenorist Polde Polenc, mogoče kdo mlajših na kakem drugem področju glasbene umetnosti, mogoče ...?

V gornjem pregledu posebnih javnih delavcev, ki so izšli iz širše okolice, sem nazival samo imena mož, ki so s svojim delom vili v splošno kulturno, politično in gospodarsko zgodovino celotnega slovenskega naroda. Nisem pa upošteval — saj je skoraj nemogoče — vseh onih, ki so kakorkoli pomembni samo za lokalni razvoj škofjeloškega okoliša. Kljub temu pa je vrsta javno delujočih rojakov močna tako po številu kot po kvaliteti svojega dela. Preteklosti in prednikov se nam ni treba strmovati, toda — kako bo v bodoče? Ali bodo mladi prihodnji rodovi vredni nadaljevali tradicije svojih prednikov? Ali bodo vredni soustvarjalci časa, v katerem živimo in bodočnosti, ki raste iz dela ljudskih rok? — Ocenjeval jih bo bodoči čas, odgovorila bo zgodovina.

145

Objava v (Škofjeloškem) Prosvetnem listu, L. 2/1953-54, št. 8, str. 145

⁴² *Ib.*, str. 106.

⁴³ *Ib.*, L. II, 1953-54, št. 8, str. 145. Loški rojaki med slovenskimi javnimi delavci (Konec).

⁴⁴ Če v tej zvezi spomnim samo na enega vodilnih slovenskih muzikologov današnjega časa, zasl. prof. dr. Jožeta Sivca (roj. 1930), ki je prav v Sarajevu v letih 1958–63 deloval kot asistent na muzikološkem oddelku tamkajšnje Muzičke akademije (prim. MEJ, 2. knj., Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, Zagreb 1984, str. 294–95), eden vodilnih slovenskih skladateljev polpretekle dobe, zasl. prof. Dane Škerl (1931–2002), ki je prav tako svojo pedagoško kariero (kot docent in izr. profesor) začel in skoraj desetletje posvetil Muzički akademiji v Sarajevu (1960–70; prim. MEJ, 2. knj., Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, Zagreb 1984, str. 411–12); pa še dirigent in skladatelj Zvonimir Ciglič, še drugi tenorist Mitja Gregorač in nenazadnje slovenski skladatelj in pedagog prof. Vilko Umkar (prim. Umkar, V., Srečanja z Julijem Betetom, Državna založba Slovenije, Ljubljana 1961, str. 51–57, 60–63).

⁴⁵ Prim. op. 1–5.

⁴⁶ Roj. 26. febr. 1920 v Sarajevu, umrl istotam, 27. nov. 2002. Režiser. Po maturi so ga 1941 angažirali v sarajevski Operi kot člana zbora, inspicijenta, režiserja asistenta, igral pa je tudi v tamkajšnji Drami in v Operi pel manjše vloge. Ta zaposlitev je trajala do l. 1943. Od 1945 do 1951, ko se je odločil za študij na AIU v Ljubljani, je bil spet član ansambla te hiše. Na AIU je diplomiral 1959. Po študiju je bil član Prešernovega gledališča v Kranju, v letih 1961–63 režiser v ljubljanski Operi, kjer je pripravil uprizoritev opere Tajni zakon D. Cimarose in Verdijev Rigoletto, med tem pa kot gost režiral tudi v Sarajevu. Od 1963 je spet stalni član sarajevske Opere, gostuje pa večkrat kot režiser v Ljubljani, kjer je postavil opere Madame Butterfly G. Puccinija, André Chénier U. Giordana, Verdijevega Rigoletta, Cavallerio rusticano P. Mascagnija, Glumače R. Leoncavalla idr. V Sarajevu je režiral vrsto standardnih pa tudi nekaj sodobnih del, za dve izmed slednjih, to je za Vojno madžarskega skladatelja Doruja Popovicija in Milhaudovo opero Salade pa je oskrbel tudi srbohrvaški prevod (prim. SGL, L, Knjižnica Mestnega gledališča ljubljanskega, Ljubljana 1972, str. 147, osebna inf. Fišerjeve hčerke Suzane /roj. Fišer/ Proscenc; prim. e-mail z dne 28. 5. 2004; hrani avtor!).

P. Polen/e/c v vlogi Otella iz istoimenske Verdijeve opere (na levi, njegov partner neznan; orig. hrani Narodno pozorište v Sarajevu, FBiH), posnetek iz predstave 16. febr. 1955 v Sarajevu

jan. 1957. Polenčevi najtesnejši sodelavci v tej operi so bili poleg že omenjenega režiserja Draga Fišerja (k. g.) še drugi tenorist (alternacija z Mariom Đurancem), dirigent Mladen Pozajić, scenograf Maks Kavčič (k. g.), kostumografka Alenka Bartl - Šeršova idr.⁴⁸ Kritika je bila več kot odlična, pa ne le za Poldeta Polenca,⁴⁹ temveč tudi za vse tri preostale Slovence, ki so nastopili v tej predstavi.⁵⁰ Slovenski tenorist

2002).⁴⁶ Morda nam celo eden od tesnih (umetniških) sodelavcev »našega« P. Polenca razkrije marsikatero skrivnost njegovega tajinstvenega življenja in dela, kar mi je še za časa življenja D. Fišer v korespondenci (iz Sarajeva) posredoval sam, osebno še v l. 2002. Tako je za eno izmed izdaj Opere v Sarajevu napisal tudi svoj prispevek.⁴⁷ Iz teh stikov je ostala tudi dokumentacija (fotokopija plakata in nekaj fotokopij ocen) o eni izmed Polenčevih glavnih vlog, tenorski vlogi Hermana v operi Petra Iljiča Čajkovskega *Pikova dama*, katere premiera je bila v Sarajevu 24.

⁴⁷ Tenor, Slovenec, koji je skoro čitavu svoju karijeru proveo na daskama Sarajevske opere bio je Leopold POLEN/E/C (Puštal, Škofja Loka 1912-1974), pjevanje studirao na Srednjoj glazbenoj školi u Ljubljani (prof. Ksenija Kušej) in privatno kod čuvenog basiste i pedagoga Julija Beteta.

Malo je kasno otkriven kao pjevač i tek kao četrdesetgodišnjik debituje na daskama Ljubljanske Opere sa ulogama Pedra (S' Alber: U DOLINI). U to vrijeme je Opera imala u angažmanu pet odličnih tenora: Franča, Brajnika, Čudena, Lipušćeka i Dermotu! Poslije dvije sezone, 1952/54 dolazi iz Ljubljanske opere u Sarajevo i od 1954-62 bio je nosilac glavnih uloga dramskog in dramsko-lirskog faha: Herman (PIKOVA DAMA), Loengrin (LOHENGRIN), Manriko, Otelo, Radames (TRUBADUR-OTELLO-AIDA), Turidu (KAVALERIJA RUSTIKANA), Kanio (BAJACO), Don Hoze (KARMEN), Kavaradosi (TOSKA), Verter (MUKE MLADOG VERTERA), Sokolović (N. Š. ZRINSKI), Eleazar (JEVREJKA), Grigorij (BORIS GODUNOV) i dr.« (prim. pismo F. Fišerja avtorju; v arhivu istega; tipkopis).

⁴⁸ Fotokopijo plakata hrani avtor (FK).

⁴⁹ »... Istotako i Herman Leopolda Polenca, inače glumački talentovanog, bio je ovog puta lišen već nekih glumačkih šablona ovog umjetnika, tako da mu je gradacija ovog lika, posebno u posljednjim slikama opere dostigla vrhunac i zavidan umjetnički nivo. To su sve zahvati rediteljevi ...« (prim. Đurić, Petar, »Pikova dama, Pregled operskog života/Petar Iljič Čajkovski, v: Odjek, št. 1-2 /75-76/, januar-februar 1957); »... U odnosu na neke svoje dosadašnje uloge Leopold Polenc je kao Herman pokazao znatan napredak, pogotovo ako se ima u vidu da je to veoma teška i naporna rola. Posebno je potrebno istaknuti duboko ljudske akcente i snažnu proživljenost u njegovom dramskom tumačenju Hermana, mada je to istina, ponekad išlo na štetu čistoće pjevačke fraze. ...« (objavljena je tudi slika: Scena u grofičinoj sobi: Leopold Polen/e/c (Herman) i Badema Štajcer (grofica); prim. Lasić, Miro, »Pikova dama« Čajkovskog ponovo na sceni Sarajevske opere, Badema Štajcer u ulozi grofice; v: Muzika).

⁵⁰ Povzetek z naslovom *Trije Slovinci v sarajevski Operi*. - V sarajevskem Narodnem gledališču je bila te dni premiera opere Petra Čajkovskega »Pikova dama«. Delo je režiral absolvent Akademije za igralsko umetnost iz Ljubljane Drago Fišer. Razen njega sta sodelovala kot gosta pri tej uprizoritvi tudi še dva druga Slovence - akademski slikar Maks Kavčič iz Maribora kot inscenator ter Alenka Bartl - Šeršova iz Ljubljane, ki je izdelala načrte za kostume ...« je izšel v Slovenskem poročevalcu, 27. jan. 1957 izpod peresa neznanega avtorja (očitno kot agencijska vest; da ni omenjen v tem primeru še četrti Slovenec, tenorist P. Polen/e/c, je temu vzrok, da je bil le-ta redni član sarajevske Opere vsi trije drugi pa so bili, kot pravilno navaja gledališki plakat za to predstavo, kot gostje; op. avtorja!).

P. Polen/e/c v vlogi grofa Manrica v Verdijevi operi Trubadur (na levi, njegova partnerja neznana; orig. hrani Narodno pozorište v Sarajevu, FBiH), posnetek s predstave 10. jun. 1955 v Sarajevu

je bil zdaj v Sarajevu »že« tretjo sezono, lik Hermana pa je očitno pel prvič (v svoji karieri?). Zanj je značilno, da gre za »novo oblikovani lik skladatelja P. I. Čajkovskega«. ⁵¹ Leta 1971 je taisti D. Fišer Poldeta Polenca opisal (s sliko) v še enem od sarajevskih opernih zbornikov, ki so izšli ob 50-letnici Opere v Sarajevu. ⁵² Še najbolj natančen s celotnim popisom Polenčevih vlog v Sarajevu (1954–62) pa je seznam vseh predstav, vlog in zasedb, ki je bil objavljen na razstavi 75 let dela Narodnega gledališča in 100 let zgradbe s poudarkom na gledališkem življenju Sarajeva pred ustanovitvijo Gledališča. ⁵³

V njem najdemo tako rekoč vse vloge in natančne datume premier, žal pa še vedno brez (vseh) ponovitev in s tem vlog ali celo natančne statistike Polenčevega 8-letnega življenja in dela v Sarajevu. V morda njegovih

⁵¹ „... Puškinov Herman je hladen in preračunljiv egoist in ne konča s samomorom. Osnovni pobudnik vseh njegovih dejanj je pohlep po bogastvu in želja, da si utrdi gmotni položaj. Ta Herman Lizi ljubezen le hlini in 'romantična' zveza z njo mu je le sredstvo, da pride v grofičino hišo in izve njeno skrivnost. Nasprotno je Herman, kot ga je oblikoval Čajkovski, človek vročih čustev in strasti in ognjene fantazije. Pri njem je začetna gibalna sila ljubezen do Lize, ki za razliko od novele v operi ni več ubožana grofičina rejenka, ampak njena vnukinja. Hermanu je bogastvo potrebno zaradi socialne razlike, ki takšni zvezi nasprotuje. Hrepenenje po samem bogastvu in s tem v zvezi blazna želja, da se dokoplje do skrivnosti treh kart, prevladata in zastreta ljubezen šele v poznejšem razvoju drame. ... V njej (v 4. sliki; op. avt!) ima prevladujočo vlogo nova Hermanova tema, ki se pojavi že v orkestralnem uvodu in se v kulimanijski epizodi prepleta s temo treh kart ... Hermanova drama zavzema osrednje mesto te slike ... Še bolj mračna je po koloritu 5. slika - monolog Hermana, ki se ga polašča blaznost. To sliko je Čajkovski mojstrsko oblikoval kot morečo halucinacijo. Našel je ton groze, zapuščenosti in strahu, kakršen se ne posreči skladatelju, ki je samo lirik, in ga more ustvariti le polnokrven dramatik ... vsebuje 'Pikova dama' vrsto odličnih solističnih točk, na primer Hermanov arioso ...« (prim. Sivec, J., ib., str. 297–98).

⁵² POLEN/E/C, Leopold, (Puštal, Škofja Loka, 1912.), pjevač, tenor, solista opere. Diplomirao je odsjek za glumu na Akademiji za pozorište, film i televiziju u Ljubljani i uporedio školovao glas na Srednjoj glazbenoj školi u Ljubljani (Ksenija Kušej), a privatno kod Julija Beteta. God. 1952. debitovao kao Pedro u operi U dolini E. D' Alberta. Solista Opere Slovenskog narodnog gledališča u Ljubljani od 1952.–54., a potom u Sarajevu od 1954.–62., kada je prekinuo sa pjevačkom karijerom i vratio se u Škofju Loku gdje i danas živi. Lirski tenor, solidne pjevačke tehnike, scenski i glumački predodređen za kreacije dramskog faha, P. je tumačio niz uloga dramskog i lirskog tenorskog repertoara. Među njegova uspjela ostvarenja na sarajevskoj opernoj sceni spadaju partije Hermana (Pikova dama), Loengrina (Loengrin) i Eleazara (Jevrejka). Pored toga tumačio je više drugih glavnih operskih partija (Nikola Šubić Zrinski), Manriko (Trubadur), Verter (Verter), Otelo (Otelo), Don Hoze (Karmen), Kormilar (Ukleti Holandez), Radames (Aida), Nikodim (Simonida), Rikardo (Bal pod maskama), Turidu (Kavalerija rustikana), Grigorij (Boris Godunov), Kavaradosi (Toska), Kanio (Bajaco), Prvi oklopnik (Čarobna frula) i dr. (FID; v Fišer, D.: Zbornik Narodno pozorište Sarajevo, 1921–1971, Sarajevo 1971, str. 414–15).

⁵³ Prim. Narodno pozorište u Sarajevu, Izložba 75 godina rada Narodnog pozorišta, 100 godina zgrade sa osvrtom na teatarski život u Sarajevu prije osnivanja Pozorišta/Teatrografska studija: repertoar Pozorišta (1921–1966); Priloz o razvoju Drame, Opere i Baleta i tatarskom životu, Muzej književnosti i pozorišne umjetnosti BiH, Sarajevo 1998.

prvi (?) sezoni 1954/55 P. Polenca še ne najdemo med premiersko zasadenimi solisti v Sarajevu. V sezoni 1955/56 pa si vloge kar sledijo: G. Massenet, Werther (Werther, premiera 30. okt. 1955), G. Bizet, Don José (Carmen, 2. obnovitvena predstava v rangu premiere, 29. apr. 1956), R. Wagner, Dalandov krmar (Večni mornar, premiera 28. jun. 1956), sezona 1956/57: P. I. Čajkovski, Herman (Pikova dama, premiera 24. jan. 1957), S. Rajičić, Nikodim (Simonida, premiera 24. maja 1957), sezona 1957/58: P. Mascagni, Turiddu (Cavalleria rusticana, obnovitvena predstava v rangu premiere 6. jun. 1958), sezona 1958/59: M. P. Musorgski, Grigorij (Boris Godunov, premiera 23. okt. 1958), G. Puccini, Cavaradossi (Tosca, obnovljena predstava 14. dec. 1958), sezona 1959/60: W. A. Mozart, Prvi oklepnik (Čarobna piščal, premiera 12. maja 1960), sezona 1960/61: R. Wagner, Lohengrin (Lohengrin, premiera 25. sept. 1960), J.-F. Halévy, Eleazar (Židinja, premiera 22. mar. 1961). V sezoni 1961/62 pa P. Polenca spet ni več na spisku preimerno zasadenih vlog.⁵⁴

Še največ je o P. Polencu v tem času opisal Drago Fišer. Iz njegovega rokopisa⁵⁵ naj v tej zvezi prepíšemo le tisti (prevedeni) del, ki nekako zaokroža pevski in igralski lik »našega« tenorista: »... Vse njegove kreacije so se kazale študiozno, s primerno emocijo in močjo. Po karakterju je bil delno introvertiran (= usmerjen v svoj, notranji svet; op. avt.!) kot, da je stalno nosil v sebi nostalgijo za rodnim krajem ...«⁵⁶ Iz tega, zadnjega dela Polenčeve sarajevske pevske dobe se je ohranil še tipkopis »Koncerta v okviru Škofjeloških poletnih prireditev«, kjer je tenorist P. Polen/e/c nastopil z domačinko, škofjeloško pianistko in danes ugledno klavirsko pedagoginjo Marijo Kocjančič (operne arije in samospevi: G. Rossini, Dekle z zlatega zahoda, G. Bizet, Carmen, J. Halévy, Židinja, R. Simoniti, Samo en cvet, E. Adamič, Planinec); ne sam, pač pa še z ljubljanskim klavirskim Triom Lorenz (J. Haydn, E. Grieg, P. I. Čajkovski, S. Rahmaninov). Tudi pianistka Kocjančičeva je igrala sama, solo (A. Natek, B. Bartok, F. Chopin).⁵⁷

⁵⁴ Ib., str. 260–74 in dodatna inf. arhivistke Narodnega pozorišta v Sarajevu, gospe Emire Pošković (prim. korespondenco avtorja).

⁵⁵ Prim. rkp. v Fišerjevi zapuščini (fotokopijo dela rokopisa posredovala avtorju hči pok. D. Fišerja, Suzana Prosenec, roj. Fišer).

⁵⁶ Tenor, Slovenec, koji je najveći dio svoje karijere proveo u Sarajevu, je Leopold Polen/e/c (Puštal, Škofja Loka, 1912–1974), osim, što je 1954. g. diplomirao dramsku igru, dakle sa 42 god. pohađao je Srednju glazbenu školu – solo pjevanje (prof. Ksenija Kušej) i privatno kod čuvenog basiste i pedagoga Julija Betetta. On je malo kasno otkriven kao pjevač i u ljubljanskoj Operi je debitovao kao 40 godišnjak u operi D'Alebra: U DOLINI kao Pedro. To je bila zlatna doba ljubljanske Opere koja je tada u angažmanu imala pet izvrsnih tenora: Francl, Brajnik, Lipušček, Čuden, Dermota, zato je POLEN/E/C otišao u Sarajevo. Od 1954 do 1962 bio je nosilac glavnih tenorskih uloga dramskog i lirskog faha. Po stasu bio je visok (190 cm), herojskog cika, međutim timbar bio je nekoliko lirski. Ipak sa uspjehom Herman (PIKOVA DAMA), Loengrin (LOENGRIN), Eleazar (JEVREJKA), Manriko (TRUBADUR), Otelo (OTELO), Radames (AIDA), Turidu (CAVALERIA RUSTICANA), Kanio (BAJACO), Kavaradossi (TOSKA), Verter (MUKE MLADOG VERTERA), Sokolović (N. Š. ZRINSKI), Grigorij (BORIS GODUNOV) i druge. Sve njegove kreacije kazale su se študioznošću i odmjerenom emocijom i snagom. Po karakteru je bio prilično introvertiran kao da je stalno nosio u sebi nostalgiju za rodnim krajem. U Puštalu je živio u starom seoskom zdanju, koja je pod zaštitom države. Nostalgija ga odvela ranije u rodni kraj, gdje je pomalo kao samotar umro 1974. g. Ispred Narodnog pozorišta u Sarajevu odnio sam mu vijenac i održao posmrtno slavo. Bio je poštovan i zaslužan član sarajevske Opere. ...» (prim. ib., brez oznak številke strani; kopijo hrani avtor).

⁵⁷ Ta koncert je bil kot zaključek /1./ Škofjeloških poletnih prireditev 29. avg. 1963 v Šk. Loki (prim. ZAL, e. v Šk. Loki, škatla 6030, Loški oder-zapisniki sej in spisi, 1953–71).

Temeljni podatki – pregled pevčevih vlog

Poleg uvodne Polenčeve ljubljanske pevske, operne epohe, kjer v letih 1952-54 beležimo le dvoje (premiernih) vlog: pastirja Pedra v alternaciji z D. Čudnom v D' Alebrtovi Nižavi (libreto po Angelu Guimeru napisal Rodolph Lothar) in Captaina Macheatha v Britnovi Beraški operi (libreto revidiral Sir Tyrone Guthrie), iz tega časa nimamo drugih podatkov. Morda pa je P. Polen/e/c pel še katero od ponovitev istih vlog, morda je v katero od še nenavedenih vlog kdaj vskočil?⁵⁸

Zato pa je spisek vlog v Sarajevu precej večji in vsaj kar se tiče premierskih zasedb v letih njegovega delovanja (1954-62) tudi dovolj natančno popisan v ohranjeni dokumentaciji tamkajšnjega Narodnega pozorišta.

Ves čas je P. Polen/e/c v sarajevski epohi svojega umetniškega »eksila« ostal v stiku s svojim nekdanjim profesorjem petja, slovitim basistom Julijem Betettom. Četudi se je ohranilo kaj malo tovrstne korespondence (v glavnem le enostranska, tista na naslovu P. Polenca v Šk. Loki), pa lahko razberemo, da mu je le-ta ostal trden in človeški pevski mentor, zlasti v njegovih sarajevskih začetkih. 3. okt. 1955 mu Betetto piše iz Ljubljane (v Sarajevo):

»... K vašemu uspehu na prvem sarajevskem nastopu (?) vam toplo čestitam. Le korajžno Polde, pravim tudi danes. Ko boste vlogo peli 2-3-krat, se boste šele dobro počutili. To je bila za vas velika naloga in res hvala Bogu, da ste tako dobro vozili. Jaz slej ko prej verujem v vas in če boste zdravi in marljivi, si boste prav gotovo izbojevali na soncu svoj prostor. Le pogumno in nobenega strahu! Saj sem vam že v zadnjem pismu izjavil: glas imate dober, tehnično znate več kot marsikateri, muzikalni ste dovolj, povrhu vsega pa še dobre zunanosti. Kaj hočete še več?! Soliden ste vedno bili in tako tudi ostanete pa bo šlo z malo energije vse po sreči. Da ste pa imeli s celim ansamblom samo eno vajo, se pa čudim. Zato naj vas nič ne vznemirja, če ste se tu ali tam malo 'zabunili.' Za skromno plačo, ki jo dobivate, imate že 'pravico', da se včasih malo zmotite. Od predstave do predstave bo boljše, saj ste živčno normalen človek in zato boste vedno mirnejši. To je pa za take naloge kot je TRUBADUR itd. nujno potrebno. Ne biti domišljav, tudi nekaj vere v samega sebe je pa že treba imeti!! Kaj je s CARMEN? PRODANO NEVESTO? Ali nič ne mislijo na to? To bi bile vloge za vas. Glede FRA DIAVOLA se ne morem izjaviti, ker te opere ne poznam. Slišal sem jo že pred mnogo leti, ampak se prav nič ne spominjam na

Gledališki plakat za Massenetovo opero Werther s P. Polencem v naslovni vlogi (orig. hrani Narodno pozorište v Sarajevu, FBiH), premiera 30. okt. 1955 v Sarajevu

⁵⁸ Prim. repertoar Opere in baleta SNG v Ljubljani (arhiv in gledališki listi).

želodcem izboljšuje, če se kaj kurirate. Kritika, ki jo pošiljate danes, je zopet zelo, zelo lepa in zaslužena. Vaša energija in ambicija vas bo nedvoumno pripeljala na vrh poti katero ste si začrtali. Vedno in povsodi se sliši, kako sedaj primanjkuje dobrih tenorjev tudi v inozemstvu, vsled česar se dvojno izplača študirati in se truditi. Če bo šel Francl (Rudolf; op. avt.!) v Berlin, kjer je gostoval v LA BOHEME 18. nov. (1955), bo tudi Zagreb revnejši za prvega tenorja, zlasti, ko se govori, da Žunec (Noni) nekam peša. Prepričana sem, da ne bo dolgo, ko vas bodo vabili na vse odre v naši državi. Da ste bili v Gradcu izintrigirani od naše Opere (podčrtala I. Betetto!), ko je tam gostovala, sva slišala nedavno iz ust nekoga, ki to najboljše ve. To vas bo gotovo zanimalo, saj vam potrdi najino domnevo, da ne rečem prepričanje. Zdaj sicer V.(= Valens Vodušek, ki je bil ravnatelj Opere in baleta SNG v Ljubljani v letih 1951-55)⁶⁴ ni več direktor, je pa še v upravnem odboru SNG. Začasno je vršilec dolžnosti direktorja S.(-miljan) Samec, spomladi ali drugo sezono pa pride na to mesto (Demetrij) Žebre iz Zagreba. Ne vem, če vam vse to ni morebiti že znano, zanima vas pa gotovo. - Moj mož je zelo zadovoljen, da boste peli Othella. To je vaša vloga!! Imate dobrega režiserja? Iz kritike, ki jo prilagate, je razvidno, da 'Lotte' ni uspela, kakor vaš Werther. Škoda, da je zdaj zima in bi bilo težje povabiti (Sonjo) Drakslerjevo doli, ko pride ta mesec z Dunaja na dopust v Ljubljano. Ona Loto krasno poje. - Žal mi je, da je vaša slika Wetherja v časopisu tako zamegljena. Prinesite boljšo s seboj, gotovo jo imate! ... vaša Irma Betettova ...⁶⁴

Tudi Julij (Betetto) je tokrat pripisal v omenjeno pismo:

»Nadvse me je razveselilo vaše pismo ter poročilo, da ste se lotili Othella. To je krasna, toda težka vloga. Le pogumno se ji posvetite. Glasovno jo boste zmogli, igralsko pa glejte, da boste dobili dobrega režiserja in dovolj skušenj. Izgledali boste kolosalno. Na oder pa ne preje, dokler ne bo muzikalno, pevsko in igralsko - v popolnem redu. Prepričan sem, da vam bo ta vloga prinesla velik uspeh. Ne je peti s polnim glasom, predno zadeva 'ne sedi', ker je mestoma zelo naporna. N.pr. konec 2. dejanja. - Da delate tudi na Lohengrinu, je prav. - Pravilno je, da vežbate vsak dan. Predvsem naj vam bo katekizem mezza voce in voice mikste. Kar se ritma tiče, se bo vse s prakso podalo. - Da iščete za Akademijo profesorja solopetja sem slučajno zvedel. Koga in kakšnega bodo dobili, sem zelo, zelo radoveden. Pedagogov ne manjka, ampak dobrih je malo. Redki so! Z dolgim jezikom in primerno nesramnostjo, s katero se kinčajo s pavjim perjem na uspehih in rezultatih drugih, teh ne manjka. Saj to poznate še iz Ljubljane ... Tudi zadnja kritika Wertherja je zelo lepa in vam čestitam. Le tako se držite in pazite na svoje zdravje! - Zelo mi je drago sporočilo, da se glasovno tako dobro uveljavljate. Nikdar nisem v to dvomil! Vašega prihoda se res veselim, saj si bomo imeli marsikaj povedati in tudi malo kontrole ne bo škodilo ... vaš (Julij) Betetto.«⁶⁵

Tudi zadnje ohranjeno pismo obeh Betettovih (zdaj piše le prof. Julij!) 23. marca (1956) je očitno »le« odgovor na Polenčevo pismo (iz Sarajeva v Ljubljano):

»... Vsekakor se čudim, da o Othellu ni bilo kritike. Res je, da je to repertoarna predstava, toda, če je naslovna vloga na novo zasedena s tenorjem kot ste vi in s

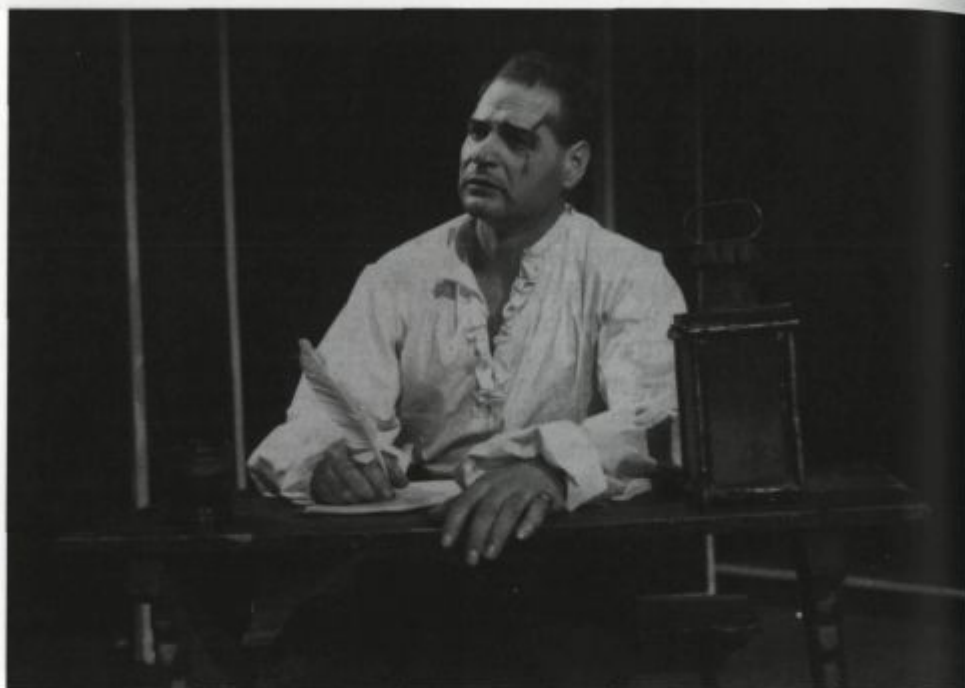
⁶⁴ Prim. orig. pismo v Polenčevi zapuščini (ib.).

⁶⁵ Ib.

Gledališki plakati za Verdijevega Othello s P. Polencem v naslovni vlogi (orig. hrani Narodno pozorište v Sarajevu, FBiH), za predstavo 8. apr. 1956 v Sarajevu

Radivoje Spasić, režiser Jurislav Korenić idr. To ni bila ne premierska predstava in ne ena od (glavnih) vlog. Komaj tri tedne pred napovedano naslovno vlogo Don Josėja v Bizetovi operi Carmen je Polen/e/c naveden v 9. predstavi ponovitvi v naslovni vlogi Othella Verdijeve istoimenske opere (libretist Arrigo Boito po Shakespearju). Njegovi takratni sodelavci so bili: Othellova žena - Desdemona je bila sopranistka Mira Štor, dirigent Ivan Štajcer in (ponovno) režiser Jurislav Korenić. To Verdijevo predzadnje delo, opera v štirih dejanjih, že takoj v prvem dejanju, v prizoru z nevihto, prikaže vrhunski primer Verdijeve operne umetnosti v upodabljanju elementarnih naravnih pojavov. Tu je potem še znani duet Desdemone in Othella na koncu 1. dejanja kot najlepši Verdijev ljubezenski duet nasploh. Kvartet Desdemone, Emilije, Othella in Jaga že združuje jasno začrtane like, od katerih je vsak obravnavan kot solistični glas povsem samostojno. Duet, v katerem Desdemona in Othello nikoli ne pojeta skupaj, in monolog naslovnega junaka (Othella; v 3. dej.) še posebno označuje prožnost in prilagodljivost melodičnega oblikovanja, ki je ena glavnih značilnosti opere; torej več kot veliko priložnosti za »našega« (še posebej) izpostavljenega tenorista P. Polenca! Naslovno vlogo Don Josėja v Bizetovi operi Carmen (libreto sta po noveli Prospera Mériméeja napisala Henry Meilhac in Ludovic Halévy) je Polenec (prvič) odpel na premieri »že« 29. apr. 1956, ki je bila na ravni premiere najavljena kot (2.) obnovljena predstava. Polenčevi partnerji so bili tokrat: mezzosopranistka Badema Sokolović - Štajcer v naslovni vlogi Carmen (dirigent tokrat sploh ni naveden), režiser predstave pa je bil Krsto Skakavac. Ta opera v štirih dejanjih kot ena najbolj značilnih predstavnic francoskega opernega realizma iz druge polovice 19. stol. spet prinaša kar nekaj značilnosti te vloge. Polen/e/c jih je zagotovo izkoristil vsaj v tistih delih, ki so za Don Josėja najbolj izpostavljene: zaključene glasbene forme uporabljajo sorazmerno malo značilnih motivov. Med njimi je zagotovo najvažnejši motiv turbno skrivnostnega značaja, ki se pojavi na koncu predigre pa tudi v zadnjem dejanju, ko Don José zabode Carmen. Prav ta motiv označuje njuno usodno zvezo in je hkrati motiv smrti, ki je neizbežni konec te zveze. V nadaljevanju te opere se prav Joséjeve melodije nikoli ne ponavljajo; verjetno zato ne, ker je njegov značaj tako spremenljiv, da bi bila zanj potrebna simfonična tehnika tematskega izpeljevanja. V manj kot mesecu dni

P. Polen/e/c v vlogi Hermana v operi P. I. Čajkovskega Pikova dama (orig. hranita družina Polenčevih v Šk. Loki in Narodno pozorište v Sarajevu, FBiH), posnetek z ene od januarskih predstav l. 1957 v Sarajevu

sedmih slikah je napisana po Puškinovi noveli in libretu skladateljevega brata Modesta Čajkovskega. Takrat so bili Polenčevi sodelavci: dirigent Mladen Pozajić, režiser Drago Fišer (kot gost) idr. Ker je zasedba v večini vlog alterirana, je Polen/e/c pel alternativno z Mariom Đurancem. Gre za skladateljev operni ustvarjalni vrh. Herman P. I. Čajkovskega je za razliko od Puškinovega »človek vročih čustev, strasti in ognjene fantazije. Pri njem je začetna gibalna sila ljubezen do Lize (zasedena spet s sopranistko Miro Štor!). Ta za razliko od Puškina ni več ubožna grofičina rejenka, ampak njena vnukinja.« V 5. sliki, ki je najbolj mračna po koloritu, je izstopajoč monolog Hermana, ki se ga polasča blaznost, saj je Pikova dama P. I. Čajkovskega opera solističnih točk. P. Polen/e/c je imel takrat v vlogi Hermana še posebno »priložnost« v ariosu (1. slika). Če se je očitno v tej sezoni oglasil le v tej premieri, je spet zagotovo pel preostale vloge, saj Opera v sarajevskem Narodnem pozorištu v tistem času kaže na glasbeno repertoarno gledališče. V njem pa so zagotovo tako kot v prenekaterem dandanašnjem glasbenem teatru bili tudi tenoristi »diktatorji repertoarja.« P. Polenca srečamo v tej sezoni še v premieri opere Simonide srbskega skladatelja Stanojla Rajičića, ki je 24. maja 1957 doživela sploh prvo postavitvev prav v Sarajevu. S tenorsko vlogo Nikodima (libreto je po dramski enodejanki Milutina Bojića Kraljeva jesen napisal Josip Kulundžić) se je P. Polenec priključil ekipi dirigenta in režiserja v eni sami osebi: Ivana Štajcerja.

V naslednji sezoni (1957/58) se P. Polen/e/c spet pojavi v eni od naslovnih vlog, v ponovljeni vlogi Cavardossija, v 30. (ponovljeni) predstavi Puccinijeve Tosce 3. dec. 1957 ob gostovanju romunske pevske prvakinje iz Bukarešte, sopranistke Elene Černei v naslovni vlogi Tosce (prim. njegov prvi tovrstni nastop v prejšnji, 1955/56, sezoni v Sarajevu!). Režiser je ostal Jurislav Korenić, dirigent pa je bil Mladen Pozajič. Komaj štiri dni za tem (7. dec. 1957) odpoje P. Polen/e/c v 20. ponovitvi Verdijeve Aide prvič tenorsko vlogo Radamesa. Po

P. Polen/e/c v vlogi Radamesa v Verdijeви operi Aida (na desni-spodaj; njegovi partnerji neznani; orig. hrani Narodno pozorište v Sarajevu, FBiH), posnetek s predstave 9. nov. 1956 v Sarajevu

Gledališki plakat za Bizetovo *Carmen* ob priložnosti gostovanja romunske mezzo-sopranistke Elene Černei v naslovni vlogi in s P. Polencem v vlogi Don Joséja (orig. hrani Narodno pozorište v Sarajevu, FBiH), za predstavo 3. dec. 1957 v Sarajevu

doslej znanih podatkih nimamo te vloge nikjer omenjene. Kdaj in kje naj bi jo P. Polen/e/c pel premierno? Zato morda sedaj beseda ali dve o tej novi Polenčevi vlogi v Verdijevi Aidi: za opero v štirih dejanjih in sedmih slikah je libreto, besedilo napisal Antonio Ghislanzoni. Gre za svečano opero, v kateri imajo po skladateljevi tradiciji, zlasti še v tistem, uspešnem avtorjevem ustvarjalnem fragmentu enak pomen tako arije kot ansambli, recitativi pa še balet, koračnice, mogočni zbori in pompozni sprevedi. Mojster dotlej še ni zložil tako lepih arij, kot so Radamesova romanca idr.

V naslednji sezoni 1957/58. je omenjen najprej v opernem diptihu, 15. ponovitvi operne predstave iz standardnega repertoarja, Leoncavallovih *Glumačev*. 11. jan. (1958) je odpel vlogo *Cania*, vodjo potujočih glumačev, skupaj s partnerico, sopranistko Vando Cisler v vlogi *Nedde*. Njegova najvažnejša sodelavca v tej predstavi sta bila zagotovo spet dirigent Teodor Romanič in režiser Berislav Brajkov. Za to dramo v dveh dejanjih je napisal besedilo skladatelj Ruggiero Leoncavallo sam. Vrhunec te opere je zagotovo tenorska

NARODNO POZORIŠTE U SARAJEVU

1958

11. JANUAR 1958 godine

11. POC

BAJACO

Opera u 3 čina u prvom i drugom izdanju skladbe LEONCAVALLOVIA — (Preved. St. Čolak)
 op. 344a. Muzika: MASCAGNIJ
 op. 344a. Libretto: MASCAGNIJ

11. POC

DANI SKIKI

Opereta u 3 čina u prvom i drugom izdanju skladbe MASCAGNIJ — (Preved. St. Čolak)
 op. 344b. Muzika: MASCAGNIJ
 op. 344b. Libretto: MASCAGNIJ

Poljaci u 1958. u sarajevu oko 33 tisuća

Gledališki plakat za eno od (15) ponovitev Leoncavallovih *Glumačev*; P. Polenec v vlogi *Cania* (orig. hrani Narodno pozorišče v Sarajevu, FBiH), za predst. 11. jan 1958 v Sarajevu

NARODNO POZORIŠTE U SARAJEVU

1958

PREMIJERA

Kavalerija rustikana

Opera u 3 čina u prvom i drugom izdanju skladbe MASCAGNIJ — (Preved. St. Čolak)
 op. 344c. Muzika: MASCAGNIJ
 op. 344c. Libretto: MASCAGNIJ

Ljubav-čarobnica

Opereta u 3 čina u prvom i drugom izdanju skladbe MASCAGNIJ — (Preved. St. Čolak)
 op. 344d. Muzika: MASCAGNIJ
 op. 344d. Libretto: MASCAGNIJ

Fantastični magazin

Poljaci u 1958. u sarajevu oko 33 tisuća

Gledališki plakat za opero *Cavalleria rusticana* Italijana *Pietra Mascagnija*; P. Polen/e/c v vlogi *mladega kmeta Turidduja* (orig. hrani Narodno pozorišče v Sarajevu, FBiH), za predstavu 6. jun. 1958 v Sarajevu

P. Polen/e/c v vlogi grofa Riccarda Warwicha v Verdijevem *Plesu* v maskah (P. Polen/e/c sedi na desni; orig. hrani Narodno pozorišče v Sarajevu, FBiH), posnetek s predstave 27. feb. 1958 v Sarajevu

arija *Cania* na koncu 1. dejanja. 18. jan. (1958) je v 21. ponovitvi Verdijeve *Aide* tenorist Polenec spet enkrat odpel vlogo *Radamesa* z že znanimi protagonisti te popularne opere in s tem še eno predstavnico repertoarnega opernega gledališča (prim. prvi omenjeni nastop P. Polenca v tej vlogi v isti sezoni!). 27. febr. 1958 je P. Polen/e/c napisan na plakatu v naslovni vlogi *Grofa Riccarda, Warwicha*, bostonskega guvernerja v Verdijevi operi *Ples v maskah* (libreto Antonio Somma; opera v treh dejanjih in šestih slikah). Pel je sam, brez alternacije, njegovi sodelavci pa so bili še baritonist Milivoj Bačanović v vlogi *Renata*, sopranistka Ana Ivanišević v vlogi *Amelije*, dirigent Teodor Romanić in režiser Jurislav Korenić. Verdijeva opera v treh dejanjih in šestih slikah sodi v železni repertoar vsake opere, zato tudi verjetno v seznam del takratnega repertoarnega gledališča v Sarajevu. Najboljši del te Verdijeve opere je njeno 2. dejanje, ki vsebuje tudi ljubezenski duet med Riccardom in Amelijo, glasba Riccardove smrti pa je elegična; spet niz priložnosti za takratnega vodilnega sarajevskega tenorista slovenskega rodu (P. Polenca)! Tudi številčna prisotnost Verdijevih oper utrjuje tezo o repertoarnem gledališču takratne sarajevske Opere. P. Polen/e/c je napisan v 52. (!)

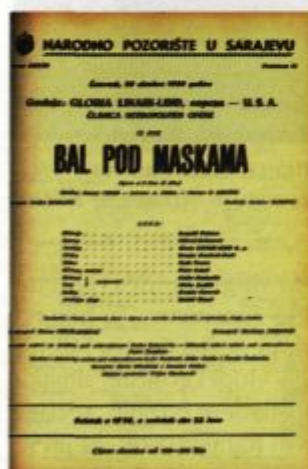

P. Polen/e/c v vlogi slikarja Maria Cavaradossija v Puccinijevi Tosci (na levi; orig. v arhivu družine Polenčevih v Šk. Loki in Narodnem pozorišču v Sarajevu, FBiH) posnetek s predstave v dec. 1958 v Sarajevu

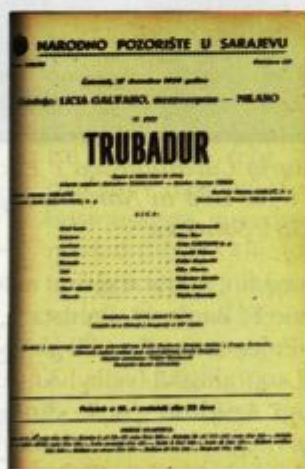
ponovitvi Verdijeve opere *Trubadur*, tokrat v glavni tenorski vlogi *Manrica* (libreto: Salvatore Cammarano in Leone E. Bardare). Predstava, ki jo omenjamo, je bila na sporedu 5. apr. 1958. Poleg P. Polenca so tolmačili glavne vloge še: baritonist Milivoj Bačanović v vlogi Grofa Lune, sopranistka Ivana Ivanišević v vlogi Leonore, altistka Branka Đorđević-Perić v vlogi Azucene, pa še dirigent Mladen Pozajjić, režiser Mladen Sabljic idr. Zaradi opernega libreta in skladateljevih karakteristik, ki jih je položil v značaj ciganke Azucene, ki je njeno ljubezen do *Manrica* za maščevanje svoje matere položil stran od omenjene tenorske vloge, lahko samo verjamemo, da je P. Polen/e/c več kot večče odpel vsaj tiste najvišje in najbolj eksponirane (visoke) tone okrog tričrtanega ce-ja. 6. jun. (1958) je pel sarajevsko premiero *Cavalerie rusticane* Pietra Mascagnija in glavno vlogo mladega kmeta Turidduja (libreto za enodejanko sta po Vergilovi drami napisala G. Targioni-Tozzetti in G. Menasci). Delo s prizvoki ljudske glasbe dobro nakazuje lokalni (italijanski) kolorit. Mlado kmetico *Santuzzo* je pela sopranistka Branka Đorđević-Perić, dirigent je bil Mladen Pozajjić, režiserka pa Slovenka, Mariborčanka Erika Druzović (k. g.). Gre za delo z

bogatimi igralskimi in pevskimi priložnostmi tako glavne ženske kot moške vloge: duet Turidduja in Santuzze, ganljivo Turiddujevo slovo od matere, Turiddujeva napitnica z zborom, ljubezenska pesem, ki jo poje Turiddu za odrom, idr. Ob tej enodejanki sta bila takrat v Sarajevu na sporedu še dva krajša baleta, in sicer enodejanki: Ljubezen čaravnica na glasbo M. d. Falle in Fantastični magazin na glasbo G. Rossinija–O. Respighija; oba baleta je dirigiral Radivoje Spasić.

Naslednja sezona (1958/59) je že kmalu na začetku (23. okt. 1958) prinesla Polencu eno od epizodnih tenorskih vlog Grigorija Otrepjeva (Dimitrija samozvanca) v ljudski glasbeni drami v štirih dejanjih in desetih slikah Boris Godunov Modesta Petroviča Musorgskega (libreto je delo skladatelja M. P. Musorgskega po Puškinovi dramski pesnitvi in na podlagi zgodovinskih podatkov Karamzina). Dirigiral je Ivan Štajcer, režiser je bil Jurislav Korenić, naslovno vlogo Borisa pa je pel basist Mirko Janjić. Čeprav velja M. P. Musorgski za največjega mojstra ruske nacionalne opere, je omenjeno delo rezultat skladateljevega odklona od romantične tradicije v nenavadno drzen realizem. Manj kot čez dva meseca, 14. dec. (1958), je P. Polen/e/c pel v Sarajevu obnovljeno predstavo (v rangu premiere) in glavno tenorsko vlogo, morda svoj največji igralski in zlasti še pevski uspeh, slikarja Maria Cavaradossija v Puccinijevi glasbeni drami v treh dejanjih Tosca (besedilo po V. Sardouju sta napisala Luigi Illica in Giuseppe Giacosa). Njegova ljubezenska partnerica Tosca je bila sopranistka Mira Štor, dirigent je bil Ivan Štajcer, režiserka pa je bila spet Slovenka

Gledališki plakat za Verdi-jevo opero Ples v maskah ob priliki gostovanja ameriške sopranistke Glorie Linari-Lind v Sarajevu: 29. okt. 1959; P. Polen/e/c v vlogi grofa Riccarda Warwicha (orig. hrani Narodno pozorište v Sarajevu FBiH)

Gledališki plakat za Verdi-jevega Trubadurja ob gostovanju italijanske mezzosopranistke Licie Galvano v Sarajevu: 17. dec. 1959; P. Polen/e/c v naslovni vlogi trubadurja Manrica (orig. hrani Narodno pozorište v Sarajevu, FBiH)

Gledališki plakat za Puccinijevo Tosco ob priliki gostovanja ameriške sopranistke Glorie Lind v Sarajevu: 26. okt. 1959; P. Polen/e/c v vlogi slikarja Maria Cavaradossija (orig. hrani Narodno pozorište v Sarajevu, FBiH)

Gledališki plakat za Verdijevo opero *Aido* ob gostovanju ruske pevske prvakinje Bolšoj teatra iz Moskve sopranistke Galine Višnjevskeje v Sarajevu: 9. maja 1960; P. Polen/e/c v vlogi Radamesa (orig. hrani Narodno pozorišče v Sarajevu, FBiH)

Gledališki plakat za Bizetovo *Carmen* ob priliki gostovanja prvakinje opere Metropolitan iz New Yorka (ZDA) mezzosopranistke Blanche Thebom v naslovni vlogi in s P. Polencem v vlogi Don Josėja (orig. hrani Narodno pozorišče v Sarajevu, FBiH), za predstavo 14. apr. 1960 v Sarajevu

Tenorist Polde Polen/e/c v naslovni vlogi Lohengrina v istimenski Wagnerjevi operi (na sliki v sredini, pred zborom; orig. hrani Narodno pozorišče v Sarajevu, FBiH), posnetek s predstave v sep. 1960 (?) v Sarajevu

Erika Družović, sami »stari« znanci »našega« P. Polenca in spet veliko priložnosti zanj: velika Cavaradossijeva arija v 3. dejanju, slovo od življenja in ljubezni, ljubezenski duet obeh junakov (v 1. dej.) pa spadajo med najboljše ljubezenske prizore v Puccinijevem opusu nasploh. V delu ne manjka niti mojstrskih dramskih razporeditev niti neizčrpne muzikalne invencije niti nežnega inštrumentalnega kolorita. Vse to je bilo zagotovo »našemu« svetlemu in junaškemu tenoristu in stasiti človeški pojavnosti umetniški zenit.

V sezoni 1958/59 P. Polenca ne srečamo na seznamu premiernih pevcev v Sarajevu.

V naslednji sezoni 1959/60. je P. Polen/e/c odpel »najmanj« dvoje vlog v rednem repertoarnem gledališču. Prva vloga je že omenjeni Ricardo v Verdijevem Plesu v maskah (12. ponovitev, 29. okt. 1959; prvič smo ga v tej vlogi srečali v sezoni 1957/58) in nato še vloga Manrica v Verdijevem Trubadurju (61. ponovitev, 17. dec. 1959, ko je v Sarajevu v vlogi Azucene gostovala italijanska solistka, altistka Licia Galvano iz Milana; prvič smo to Polenčevo vlogo že omenili v sezoni 1957/58, ko jo je v Sarajevu tudi prvič pel!). Ponovil je še en svoj številni (sarajevski) uspeh z vlogo Cavaradossija v Puccinijevi Tosci, ko je pel to svojo zagotovo najtežjo in hkrati najuspešnejšo vlogo 14. apr. (1960) ob priliki gostovanja ameriške sopranistke Blanche Thebom iz newyorške Metropolitananke v naslovni vlogi Tosce. Edina premierska vloga v

tež sezoni pa je pripisana še eni od epizodnih vlog v Mozartovi Čarobni piščali, ko je 12. maja (1960) na premieri pel vlogo Prvega orožnika. Za veliko opero v dveh dejanjih in kar 14 slikah je libreto, besedilo napisal Emanuel Schikaneder. Polenčevi takratni sodelavci pa so bili: basista Paško Duplančič in Slovenec, Mariborčan Makso Savin (v alternaciji Sarastro), tenorist Vojislav Vujačić v vlogi Tamina, sopranistka Radmila Todorovska v vlogi Kraljice noči, sopranistka Vanda Cistler v vlogi njene hčere Pamine, baritonist Ljubiša Martinović kot Papageno, sopranistka Trifona Kulari kot Papagena, dirigent Teodor Romanič in režiserka, Slovenka Erika Druzović (k. g.). Ker je Čarobna piščal prva in morda edina velika Mozartova glasbena mojstrovina, ki je bila ustvarjena za ljudske množice, v njej prevladujejo zlasti še ansambelski (pevski) prizori: zborovske scene. To Mozartovo delo je že na pragu romantike. V 29. ponovitvi Verdijeve Aide (9. maja 1960 ob gostovanju ruske operne primadone Galine Višnjevskje, prvakinja moskovskega Boljšoj teatra v naslovni vlogi Aide) spet najdemo našega prvaka med njenimi partnerji v vlogi Radamesa; dirigiral je Ivan Štajcer, režija pa je bila v rokah Jurislava Koreniča (prim. Polenčev prvi tovrstni nastop v Sarajevu v sezoni 1957/58, 7. 12. 1957).

V sezoni 1960/61 je tenorist P. Polen/e/c spet nastopil v premieri že na začetku te sezone in sicer 25. sep. (1960) v naslovni vlogi Lohengrina v istoimenski Wagnerjevi operi. Morda predstavlja prav ta pevski in igralski lik za vlogo Cavardossija v Puccinijevi Tosci (drugi) Polenčev tovrstni vrh? Ob tem, da sta vlogo Henrika Ptičarja, nemškega kralja pela v alternaciji dva basista Paško Duplančič in Makso Savin, je bil P. Polen/e/c v naslovni vlogi sam; kar samo še potrjuje njegovo formo in vrhunec življenjskih in umetniških moči; bilo mu ni niti 48 let! Poleg že omenjenih so bili njegovi tokratni sodelavci še sopranistka Mira Štor v vlogi Elze Brabantske, dirigent Ivan Štajcer, režiser Anton Koren idr. Tako kot za večino Wagnerjevih glasbenih dram, je tudi za to romantično opero v treh dejanjih – za Lohengrina – besedilo napisal skladatelj sam. Lohengrinov lik je odet v mistične zvoke, ki sijajno označujejo poslanca božanskih sil. Lohengrin je v primerjavi z značilnim Wagnerjevim »Sprachgesangom«⁷⁰ bolj pet kot pa govorjen. Tako kot je P. Polen/e/c že pred leti pel v Wagnerjevem Večnem mornarju (sezona 1955/56) je morda s sto svojo (drugo) Wagnerjevo vlogo daleč presegel samega sebe. Kar pa zadeva njegove zadnje sezone, lahko že za to sezono, sezono 1960/61, ugotovimo, da je s predstavo Židinje skladatelja Jacquesa Fromental Halévyja zaključil svojo »sarajevsko«⁷⁰ epizodo in hkrati celotno (pevsko) kariero. S tenorsko vlogo Žida in draguljarja Eleazarja, ki je doživela premiero v sarajevskem Narodnem pozorištu 22. marca (1960), je P. Polen/e/c zaključil niz omenjenih premierskih tenorskih vlog. Za veliko opero v petih dejanjih je napisal libreto, besedilo Eugène Scribe. V tem delu je najbolje prikazan fanatizem Eleazarja, ki vzplamti v zaključnem prizoru predzadnjega, 4. dejanja. Delo pa daje vsem pevskim solistkam in solistom odlične priložnosti, da v njih pokažejo in razkrijejo vse svoje najboljše kvalitete. Tokratni Polenčevi sodelavci so bili še dirigent Mladen Pozajič, režiser Anton Koren idr.⁷⁰

⁷⁰ Prim. Narodno pozorište, Izložba 75 godina rada Narodnog pozorišta, 100 godina zgrade sa osvrtom na teatarski život Sarajeva prije osnivanja Pozorišta i Teatrografska studija: Repertoar pozorišta (1921–1996); Prilozi o razvoju Drame, Opere i Baleta i teatarskom životu; Muzej književnosti i pozorišta umjetnosti BiH, Sarajevo 1998, str. 255–77; izvirnik hrani Narodno pozorište-opera v Sarajevu in lepake za gledališke predstave, ib.; kopije hrani avtor!).

REPUBLIKA

V okviru sarajevskih poljskih prirediteljv bodo na danes in jutri koncerti odločevali:

planičarke Marije Kocijančič,
tenorist Valde Polence,
vita Lorenca in ljubljane.

REPUBLIKA

- 1/ Jozepa Kralj, klavirist v 2. zru. 24.1.
Gredac (1960), koncertni pleso in orkestr "Veseli opet" -
Ljubljana, vito Lorenca in ljubljane.
- 2/ Nenadoma (1961), arije in opere "Dobro in slastno opet" -
pajo tenorist Valde Polence, pet klavirist planičarke Marije
Kocijančič.
- 3/ Anton Kralj, vito prekalniš,
Dela Kralj, koncertni ples,
Ljubljana planičarke Marije Kocijančič.
- 4/ Lorenca Kralj, vito in opere "Dobro",
pajo tenorist Valde Polence, pet klavirist planičarke
Kocijančič.
- 5/ Lorenca Kralj, vito in opere "Dobro",
Ljubljana vito Lorenca.
- 6/ Lorenca Kralj, vito in opere "Dobro",
pajo tenorist Valde Polence, pet klavirist planičarke
Kocijančič.
- 7/ Lorenca Kralj, vito in opere "Dobro",
Ljubljana vito Lorenca.
- 8/ Lorenca Kralj, vito in opere "Dobro",
Ljubljana vito Lorenca.
- 9/ Lorenca Kralj, vito in opere "Dobro",
Ljubljana vito Lorenca.

10/ Lorenca Kralj, vito in opere "Dobro",
Ljubljana vito Lorenca.

Spored koncerta 29. avg. 1963 v Škofji Loki

Opero je zamenjal za kmetijo

V Polde pri Škofji Loki je kmeta donesla, prvi najmanj 20 leti agrarna. Ne prebija vito rumena kmet. V stene očrnelih brun so vukana obena, ki kmeti dovoljujejo sonca, da pokaja v hišo. Velika kmetija, ki je dala vito domačini. To je dan kmeta Polde Polence.

Kakih dvajset let je minilo, ko je v ljubljanski operni hiši zapel nov bariton. Starejši ljubitelji opernih arij se ga gotovo še spominjajo. "Sprejeli so me, da sem bil, v ljubljani pete in spono- steno Polde Polence. "Obišča steno kmeti vaje in tre- ma sem kmet. Škofji me je dan sem vadi in uspeh in kmet. Spominjal sem na ljubljani akademiji. Profesor je me kmeti rudi in se mi pomagal. Profesor Betetto

me je postel sebe v Gradec na kmetijo. Z središč petje so bili sodovlji, s slo- venski pa se.

Nenadoma pa petje Poldeta Polence v ljubljanski operni hiši ni bilo več dobro. Vsaj tako so trdili. Šel se je sal, da Tenorist sem zanesel sasanč. Trifera sem zanesel se pet v Gorenjskem slavčku, potem pa nič več.

Z odprtimi rokami pa so ga sprejeli v sarajevski operi. Polence je takoj dobil številne vloge. Pel je v Othello, Trubadurju, Židinj, Cavaleriji Rusticani, Borisu Godunovu in v drugih vlogah. Toda navdušeno ploskanje poslušalcev ga ni preostalo, da se bi upravnost mislil na domačijo v Puštalu, na dom, v katerem je prebivalo že toliko rodov Polencev.

"Med političnimi sem se vedno vedel doma. Tre stari Mimi sta gospodinja na kmetiji. Kaj dosti sista moli vsi več postelji. Pa je bilo treba ponoviti zmeti, je postelji, obšli sadje, sbereni na krove v blazni. In sklenil sem, da v Sarajevu sa bom dohalat spono- steno. Očfo- ter je bila tolka. A spono- steno je zmeti. Postal sem kmeta."

In sedaj se vrta let prvi pomeno stopa s kolom sa rudi skoti vas, kmeti vsi kmeti, obira sadje in spono- steno polje. Dela sta sa zmanj- ka, a se vedno sasje ču sa petje. V družbi kaj nad pri- tega s vrojim baritonom.

"Takoj je dvaga slaven- ga", pravi ljubli, sje sa- zaje in Polde Polence."

L. Bogatič

Kdaj natančno in zakaj se je končala relativno kratka pa dovolj bogata pevska in gledališka kariera P. Polence v Sarajevu ni mogoče natančno določiti in odločiti. Tako kot pravijo njegovi poznejši spomini, ga je tudi iz Sarajeva ves čas vleklo domov, v rodno Šk. Loko, na njegovo kmetijo, kar vse je še najbolj natančno popisano v kratkem intervjuju s pevcem z naslovom Opero je zamenjal za kmetijo:

»V Puštalu pri Škofji Loki je lesena domačija, pred najmanj 200 leti zgrajena. Na pročelju visijo rumene kite koruze. V stene očrnelih brun so vsekana okenca, ki komaj dovoljujejo soncu, da pokuka v hišo. Velika kmečka peč ji daje videz domačnosti. To je dom kmeta Poldeta Polence.

Kakih dvajset let je minilo, ko je v ljubljanski operni hiši zapel nov bariton (pravilno je: tenor; op. avt!). Starejši ljubitelji opernih arij se ga gotovo še spominjajo.

'Povabili so me pa sem šel. V Ljubljano pet,' se spominja Polde Polence/c. 'Občinstva nisem bil vajen in tremo sem imel. Skoraj noč in dan sem vadi in uspeh ni izostal. Diplomiral sem na igralski akademiji. Profesorji so me imeli radi in so mi pomagali. Profesor Betetto me je poslal celo v Gradec na skušnjo. Z nemškim petjem so bili zadovoljni, s slovenskim pa ne.'

Nenadoma pa petje Poldeta Polence v ljubljanski operni hiši ni bilo več dobro. Vsaj tako so trdili. 'Zdi se mi, da sem se profesorici (Kseniji Kušej, op. avt!)

Del časopisne reportaže o P. Polencu avtorice in novinarke Leopoldine Bogataj v Gorenjskem Glasu, 29. dec. 1971, str. 16

zameril. Trikrat sem zatem še pel v GORENJSKEM SLAVČKU, potem, pa nič več.'

Z odprtimi rokami pa so ga sprejeli v sarajevski operi. Polence je takoj dobil številne vloge. Pel je v Othello, Trubadurju, Židinj, Cavaleriji Rusticani, Borisu Godunovu in v drugih vlogah. Toda navdušeno ploskanje poslušalcev ga ni premamilo, da ne bi neprestano mislil na domačijo v Puštalu, na dom, v katerem je prebivalo že toliko rodov Polencev.

Pred hišo Nacetovega Poldeta-Polenca v Puštalu, konec marca 1968 (zelo vroča pomlad): P. Polenec na levi in F. Štukl na desni (orig. last F. Štukla v Šk. Loki; foto: P. Pokorn)

pripravila razgovor o formiranju amaterskega gledališča.⁷³ Kot tak je bil spet takoj izvoljen v (gledališki) umetniški svet, član uprave Loškega gledališča, na predlog Rada Jana pa tudi zelo kmalu njegov upravnik (8. dec. 1964).⁷⁴ Še istega leta je bil P. Polenec izvoljen za direktorja (Škofje)Loških poletnih prireditev in kmalu so ga, še v istem letu (1964), poimenovali za »človeka, ki ves živi za gledališče.«⁷⁵ Kot tak se potem nenehno pojavlja kot član različnih drugih (ljubiteljskih) kulturnih in še zlasti gledaliških in prosvetnih organov (v Škofji Loki). 10. dec. (1964) je bil že izvoljen za v. d. direktorja upravnika Loškega odra (prim. zapisnik gledališkega sveta Loškega odra).⁷⁶ Njegovo gledališko, upravniško in še kakšno delo se redno pojavlja tako na debatnih večerih, kjer nastopa kot umetniški vodja, član umetniškega sveta itd. Vse to zelo počasi prehaja v neke vrste (pol)profesionalizacijo njegovega tovrstnega dela, ki je na začetku omenjeno kot delo honorarnega upravnika (1965).⁷⁷

‘Med počitnicami sem se vedno vračal domov. Dve stari Micki sta gospodarili na kmetiji. Kaj dosti nista mogli več postoriti. Pa je bilo treba preorati zemljo, jo posaditi, obrati sadje, skrbeti za kravo v hlevu. In sklenil sem, da v Sarajevu ne bom dočakal upokojitve. Odločitev je bila težka, zmagala je zemlja. Postal sem kmet.’

In sedaj že vrsto let prav ponosno stopa s košem na rami skozi vas, krmi svoji kravici, obira sadje in obdeluje polje. Dela mu ne zmanjka, a še vedno najde čas za petje. V družbi kaj rad pritegne s svojim baritonom (pravilno je: tenorjem; op. avt!).

‘Takoj je druga štimunga,’ pravijo Ločani, ‘če zapoje še Polde Polen/e/c.’⁷¹

Ker je bil torej P. Polen/e/c v letih 1954–62 angažiran v sarajevski Operi, ga v tem času ni bilo v Škofji Loki oz. ga ni zaznati v (škofje)loške gledališkem življenju in delu.⁷² Zato pa ga že 12. okt. 1964 najdemo kot režiserja med člani repertoarne komisije, ki je v Šk. Loki

⁷¹ Prim. Bogataj, L. (v.: /Gorenjski/Glas, 29. 12. 1971, str. 16).

⁷² Hrani ZAL, ib. (Loški oder 1953-71, zapisnik in spisi, škatle 6029-6036).

⁷³ Ib., šk. 6029/2.

⁷⁴ Ib.

⁷⁵ Ib.

⁷⁶ Ib.

⁷⁷ Ib.

Že naslednje leto (1965) se Polenec podpisuje kot upravnik istega.⁷⁸ Zato kot tak na seji (upravnega) Odbora Loškega gledališča (7. nov. 1966) izrazi željo, da se ga razreši dolžnosti predsednika Loškega gledališča.⁷⁹ V letih, ki sledijo, se Polenčev interes in pa tudi delo vedno bolj veže s položaja in dela na Loškem odru še na Loške poletne kulturne prireditve in zlasti še na njegovo dramatzacijo, režijo in postavitev Tavčar-Polenčeve Visoške kronike.⁸⁰ »Njegovo« Visoško kroniko⁸¹ poznamo že s prve postavitve l. 1949, potem pa so pred nami še postavitve v letih: 1963, 1964, 1965 in 1973.⁸² Zlasti še zadnja, ko so jo pod Polenčev režijsko in igralsko roko odigrali ob 1000-letnici Škofje Loke (1973) na (škofje)loškem gradu, je bila tista predstava, ki tako njegovo pevstvo kot igralsvo in režijo zaokrožajo kot Polenčev celotni kulturni opus. Saj je tokrat njegova dramatzacija, režija in igra dosegla poleg premiere skoraj deset predstav. To je bila gledališka igra sicer statične narave, ki jo dandanes v (Škofji) Loki edinole še lahko primerjamo tako s prvimi procesijami Marušič-Romualdovega Škofjeloškega pasijona (1721) in z njegovimi ponovitvami oziroma obnovitvami v letih 1999–2000. V tem času, torej po l. 1964, se Polenčevo ime vsakič pojavlja na kateremkoli mestu in položaju, ko se v Škofji Loki govori in piše o kulturi in še posebej o gledališču. Ob nekaterih odličnih ljubiteljskih gledaliških igralcih različnih usmeritev in generacij pa v tem času zagotovo ne moremo mimo timskega dela Zdenka Furlana, Rada Jana, Janka Kreka in Poldeta Polenca; ti so se izmenjevali na različnih položajih, režirali in nekateri od njih tudi igrali na Loškem odru. Natančnih vlog, režij in preostalega, res čisto igralskega »opusa našega« P. Polenca se tukaj ne bomo dotikali, četudi je ta umetnikov delež velik in v letih po povratku iz Sarajeva, torej po letu 1964, še večji, uspešnejši in tudi prodornejši kot pa tisti v Polenčevem »predsarajevskem« obdobju (ok. 1946–54).⁸³ Iz tega časa, iz jubilejnega leta Loškega odra (1973) izhaja še druga, za Polenca pomembna dramatzacija Tavčarjeve V Zali⁸⁴ Iz že omenjenega dolgoletnega in plodnega sodelovanja P. Polenca z Ločani, med njimi je bil v zadnjih letih življenja in dela prav Janko Krek najbolj izpostavljen, velja iz tistega časa neke vrste dovolj enovit pogled in hkrati na ljubezen obeh Ločanov na »njuno« Loko, saj sta prav v (tem) času skupaj objavila citat, posvečen 1000-letnici (Škofje) Loke:⁸⁵

*»Mirno in milo gori nad gorami,
kot zastor zlat –
ah, tamkaj odzad,
tam si ti, ki me misel nate
omami –
o domovina, Loka, moj dom ...«*

⁷⁸ Ib. (prim. zapisnik primopredaje z dne 20. 1. 1965), kjer stoji »prevzem te funkcije.«

⁷⁹ Ib., š.k. 6029/2.

⁸⁰ Ib., š.k. 6030.

⁸¹ Prim. LR, 10/1963, str. 166–205.

⁸² Ib., š.k. 6030.

⁸³ Ib., š.k. 6031–6036.

⁸⁴ Prim. Gledališki list Loškega gledališča, 1973; ib.

⁸⁵ Ib.

UPRIČOBYTE NA JUBILEJEM PRIZORIŠČU NA LOŠKEM OBAJU

Ore 15., 16., 19., 20., 21., 22. in 23. julija. V primeru daljše bovo praznikov posamezna upričobita na točen od 23. do 30. julija. Ob 8.30 ur.

IVAN TAVČAR — POLDE POLENČEK

Visoška kronika

Dramatizacija v enajstih slikah

OSEBE:

Poljupr Kalin, gospodar na Visokem
 Isidor njegova strava
 Janj
 Lukin, njegov na Visokem
 Simon, njegov na Visokem
 Franček, pastir na Visokem
 Tevček, pastir na Visokem
 Jerežinje Mülling, gospodar v Davči
 Marko njegova strava iz prvega sklopa
 Opatič
 Jerežinje Jane iz drugega sklopa
 Jerežinje mati
 Margareta, njena hči
 Marija Schwarzkobler — »Pasavica«
 Agathe Schwarzkobler, njena velevaja
 Hlanič, loka glavar
 Frosberger, stolar v Loki
 Frosbergerova, njegova žena
 Mikul Schwedlitzkič, gostjari jelebr
 Orožjari oždar
 Joanes Francičev, traviščni šof
 Franjo, njegov služabnik
 Uki, pastir
 Vlastni sodnik iz Luke
 Sodnik iz Ljubljane
 Krnik Francizan iz Ljubljane
 Kemp, silhar
 ... — »Hec kmet iz Banoja
 Škvarica, njegov
 Štitar, škelec v Loki
 Kolner Wühlgewalt, gostinstvor v Loki
 Prak, mestni pastir
 Urko Prukova, njegova žena
 Bergant, silhar v Loki
 Neža Bergantova, njegova žena
 Mariuša Štigličska, mesarica v Loki

Vevo Privadič
 Eki Semr
 Rudika Poljupr
 Pape Opatič
 Jane Šimonič

Bavik Božjan
 Franc Odošič
 Miro Štitar
 Marjan Hekljan

Poljupr Isidor
 Marija Isidor
 Simka Privadič
 Anica Škvaric
 Lajpa Kovic
 Franc Kovič
 Rudi Corvan
 Stano Bolič
 Joanes Tovar ml.
 Zdenko Furten

Jane Aučič

Joanes Erben

Marija Erben

Zvezdana Zedek
 Joanes Zhef
 ... Tovar st.

Marija Traše
 Ana Dondor
 Tevček Erben

Štejavc Valentin, predčitat
 Ana Rozica, plebnikja na Seletnu
 Dobačjak, kmet in vrabci zased
 Rozica, njegova hči
 Halber, kmet
 Halber, njegova hči
 Spilko Opatičevka, služabnik
 Orožjari klopi, meščiki, mestno gardo, kmetje in kmetice, kmetice
 kmetje in delavci, cigani

Franc Jesenovec
 Silvo Halber
 Stano Ožbič
 Branka Pleško
 Stano Ožbič
 Milda Dondor
 Anica Ožbič

OSIALI SODBLAVCI:

REZJA — POLDE POLENČEK

SCENA — ing. arh. VIKTOR MOLKA

Sceno so izdelali Gledališki delavci SNO v Ljubljani

Kostumografi: ing. arh. Milena Kumer

Zvok: Peter Jamnik

Inscenizator: Stano Jesenovec in Franci Kajzar

Odsli meistar: VM Gustič

Rozavljavci: Ivan Tavčar in Anton Jančič

Tovar — Polde: »Hec kmet«, upričoba leta 1962 na dvorišču Letnega gram.

Ivan Tavčar – Polde Polen/e/c, Visoška kronika (orig. prim. Gledališki list za Tavčarjevo Polenčevo Visoško kroniko) v Šk. Loki, v juliju 1973

Sklep in pomen

Polenčevo življenje in delo ostajata zaradi akutnega pomanjkanja primarnih arhivskih virov še vedno nedorečena. Marsikaj od vsega je hipotetično, zlasti še njegov glas, ki razen dveh amaterskih posnetkov z ničimer ne dokazuje (potrjuje ali oporeka) njegovih opernih pevskih dosežkov. Torej: tenorist Polde Polen/e/c, igralec in pevec ali/in pevec in igralec ali kar oboje? Še kaj bi se našlo »v delih in nalogah« tega samosvojega človeka in umetnika in hkrati pevca, tenorista, ki ga predvsem želimo v tem (prvem) prispevku osvetliti. Za seboj ni imel razen očitnega naravnega pevskega (tenorskega) daru (glasu) kakšnega posebnega in sistematičnega šolanja. Kljub temu da je diplomiral na AIU, je verjetno pevsko šolanje začel že zelo pozno in ga kaj kmalu (v privatni obliki) pri prof. K. Novak Kušej (na Srednji glasbeni šoli v Ljubljani) in pri prof. J. Betettu (privatno ali/in na AG) tudi zaključil. Kljub vsemu temu pa je pel prvo operno vlogo ali kar neke vrste glasbenogledališko avdicijo »šeše« pri štiridesetih letih starosti. Potem pa so se mu v komaj desetih letih (1952–54 v Ljubljani in potem 1954–62 v Sarajevu) zvrstile vse vloge in tako rekoč ves Polenčev pevski repertoar. To so bile: Pedro v NIŽAVI E. D'Alberta, Capitain Macheath v BERAŠKI OPERI B. Brittna in Janko v PRODANI NEVESTI B. Smetane (?), le ustna izjava P. Polenca!) – vse v Ljubljani in potem še: Werther v WERTHERJU J. Masseneta, Mehmed-paša Sokolović, turški veliki vezir v operi N. Zajca NIKOLA ŠUBIČ ZRINJSKI, Othello v Verdijevem OTHELLU, Don José v CARMEN G. Bizeta, Dalandov krmar v VEČNEM MORNARJU R. Wagnerja, Herman

v PIKOVI DAMI P. I. Čajkovskega, Nikodim v SIMONIDE S. Rajičića, Radames v Verdijevi AIDI, Canio v Leoncavallovih GLUMAČIH, Grof Riccardo v Verdijevem PLESU V MASKAH, Manrico v Verdijevem TRUBADURJU, Turiddu v CAVALERII RUSTICANI P. Mascagnija, Grigorij Otrepjev–Dimitrij v BORISU GODUNOVU M. P. Musorgskega, Cavaradossi v Puccinijevi TOSCI, Prvi orožnik v Mozartovi ČAROBNI PIŠČALI, Lohengrin v LOHENRGRINU R. Wagnerja in Eleazar v ŽIDINJIJ. F. Halévyja. Statistično to pomeni natančno 20 vlog v manj kot desetih letih aktivnega petja (1952–62). Od teh je večina glavnih tenorskih vlog, med njimi tudi precej naslovnih. Verjetno je bilo znotraj dokazljivih nastopov še kaj takih, ki jih zaradi pomanjkanja izvirnega arhivskega in s tem dokaznega gradiva niti nismo mogli upoštevati. Razen vsega tega je bilo še nekaj manjših pevskih recitalov. Da pa bi P. Polenca zasledili še na področju koncertnega, oratorijskega petja, to pa ne. Zato niti ne moremo postaviti vsaj nekega povprečnega frekvenčnega obdobja, natančno koliko časa študija je potreboval za eno in drugo vlogo, kdo so bili morebitni njegovi sarajevski (pevski) pedagogi (poleg dirigentov in korepetitorjev v Operi Narodnega pozorišta), še manj, da bi znotraj vseh naštetih dvajsetih odpetih vlog dodali še vse ponovitve. Teh je bilo zagotovo kar precej, zlasti še zato, ker Polenčeve vloge v glavnem predstavljajo potrebe repertoarnega gledališča (v Ljubljani in Sarajevu); razen morda res nekaterih redkih izjem. Vse to pa sta bili obe operni gledališči, v katerih je P. Polen/e/c v teh letih (1952–62) tudi pel: v Ljubljani in Sarajevu. Zagotovo je bilo teh nastopov, ponovitev vlog še veliko. Prav tako pa to še ne pomeni relevantnega podatka o morebitni gostoti njegovega petja in predstav niti pavz oziroma krajših in daljših odmorov. Razen navedenih umetniških sodelavcev, preostali podatki o njih niso znani. Še največ in najdlje je tukaj zagotovo ostal v stikih z enim in morda najpomembnejšim pevskim učiteljem, velikim slovenskim umetnikom, pevcem in

Polen/e/c (sedi v sredini, 2. z leve, ob prelatu in stolnem kanoniku, častnem občanu Občine Šk. Loka Melhiorju Golobu) s škofovskim župnijskim pevskim zborom na izletu leta 1961 (prim. Golob, Melhior, Zdrava pamet, močna vera, Ljubljana: Družina, 1999, slike-str.8)

pedagogom prof. J. Betettom. Morda bi bil nadaljnji pevec razvoj drugačen, še uspešnejši, seveda, če se na enem od svojih vrhuncev, leta 1962, ko mu je bilo »šeše« 50 let, ne bi odločil tako, kot se je, torej, da je svojo kariero enostavno prekinil; ali ko bi uspel na eni od omenjenih avdicij (zunaj Sarajeva) v Gradcu ali Zagrebu, ali, da bi bile njegove zveze z Ljubljano v Sarajevu še ostale in da bi ga povabili nazaj. Ampak očitno so morale biti zamere v Ljubljani iz let 1952–54 tako močne, da nanjo tudi teoretično ni mogel računati. Kajti zavedati se moramo,

Polenčev nagrobnik na farnem pokopališču v Škofji Loki (foto: F. Križnar)

Žig današnjega Cerkvenega moškega zbora župnije sv. Jakoba »Polde Polenec«, ki še ohranja pevčevo ime

da je bila prav ljubljanska Opera SNG v tistem času na vrhuncu svojih uspehov, tudi mednarodnih, ki jih je začela nizati že s Polenčevim debijem; takrat smo omenili, da so imeli kar pet tenorjev; če ostanemo samo pri tem dejstvu. Pri tem mu tudi J. Betetto ni mogel kaj dosti pomagati, saj tudi sam, kljub temu da je bil mednarodno rangiran umetnik, redni profesor na Akademiji za glasbo in celo rektor AG, ni bil v najboljših stikih s takratnim vodstvom Opere SNG v Ljubljani. Ali

je bila del krivde tudi Polenčeva premajhna potencia (umetniška in eksistenčna)? In še zadnja možna špekulacija, ki je menda krožila po Polenčevem debiju v Operi in baletu SNG v Ljubljani, v operi Nižava: menda naj bi solist-P. Polen/e/c zaradi prevelikega naprežanja v pripravah na ta debi tudi »kiksnil?« Po vsem tem je eden takratnih vodilnih dirigentov v ljubljanski Operi in hkrati tudi vodilna ljubljanska glasbena avtoriteta, dr. Danilo Švara izjavil, da »... ta takšen kot je (pojava) nima kaj početi v Operi ...« Vse to so bolj ugibanja in špekulacije, ki ne vzdrže (do)končne teze, navkljub temu da za ali proti le-temu tudi nimamo nikakršnih protidokazov niti protinamigov.

Zagotovo lahko v eni od hipotez povzamemo, da je bil (škofje)loški pevec, tenorist P. Polen/e/c eden naših prvih škofjeloških res pravih opernih prvakov in da je vrhunec dosegel in doživel z večino ali skoraj vsemi igralsko-pevskimi vlogami v Sarajevu (Bosna in Hercegovina). Za svoj, (škofje)loški prostor pa bo ostal v spominu kot eden prvih kulturnikov, gledališčnikov, ki so tako na ozkem dramskem (režijskem in igralskem) zlasti pa še na organizacijskem in s tem na širšem kulturnem delovanju uspeli; vsaj kar se tiče Škofjeloških poletnih kulturnih prireditev je bil to čas, ki ga »njegova«, torej Polenčeva (Škofja) Loka še danes, 30

let po njegovi smrti, ni dosegla, kaj šele preseгла. Sarajevska epoha slovenskega in škofjeloškega tenorista P. Polenca (1912–1974) pa je bila zato v letih 1954–1962 njegov solistični vrhunec.

O tem, da je bil P. Polen/e/c eden prvih slovenskih junaških (»Helden« = junaški; nem.; kar pomeni znotraj tenorskega registra poseben pevski fah!) tenorjev, spet lahko le sklepamo tako po repertoarju kot po ugotovitvah drugih; kajti, kot smo omenili, razen nekaterih res redkih in povsem amaterskih posnetkov njegovega mašnega (kvartetnega) in zbo-rovskega posvetnega repertoarja nimamo po njem ohranjenega čisto nič drugega. Njegov pevski razvoj bi se bil po umiku iz Sarajeva lahko nadaljeval povsem kje drugje kot pa v njegovi rodni (Škofji) Loki: v Ljubljani, Zagrebu, Gradcu, ...? Kljub temu pa lahko spet le hipotetično zaključimo, da je njegovo vrednotenje po le 10-letni pevski, vsekakor prekratki karieri, več kot uspešno. Z upoštevanjem vseh danih okoliščin pa le lahko zaključimo z oceno Polenčevega pevsstva, igralstva, režije in organizacijske dejavnosti: bil je velik in večplasten kulturni, morda celo kulturno-politični delavec in še posebej umetnik, kjer je bilo njegovo pevsstvo le ena od faz njegovih številnih (umetniških) in drugih dejavnosti. Njegov duh je v Sloveniji skoraj zamrl pa tudi v Polenčevi rodni (Škofji) Loki ga trenutno ohranja le cerkveni moški pevski zbor župnije sv. Jakoba v Škofji Loki »Polde Polenec«, ki si je nadel njegovo ime; to je prav tisti kor, kjer je P. Polenec že dolgo pred začetno omenjeno vrhunsko pevsko in poklicno gledališko kariero pričel in jo tudi še daleč po sestopu z velikih opernih, pevskih in gledaliških desk še bogatil. Tam je menda formalno začel in končal svoje pevsstvo kot samo enega izmed številnih interesov, talentov in izkazanega (poustvarjalnega) opusa.

Seznam okrajšav

AG	- Akademija za glasbo (v Ljubljani),
AIU	- Akademija za igralsko umetnost (v Ljubljani),
DZS	- Državna založba Slovenije (v Ljubljani),
ES	- Enciklopedija Slovenije (v Ljubljani),
FK	- Franc Križnar (avtor),
GZ	- Glasbena zbirka (v NUK, v Ljubljani),
LR	- Loški razgledi (v Škofji Loki),
MEJ	- Muzička enciklopedija Jugoslavije (Leksikografski zavod »Miroslava Krleža« v Zagrebu),
MGL	- Mestno gledališče (v Ljubljani),
NUK	- Narodna in univerzitetna knjižnica (v Ljubljani),
O. F./OF	- Osvobodilna fronta,
SGL	- Slovenski gledališki leksikon (izdala Knjižnica MGL v Ljubljani),
SKUD	- Sindikalno Kulturno umetniško društvo,
SNG	- Slovensko narodno gledališče (v Ljubljani),
ŠKL	- Škofja Loka,
UO KD	- Upravni odbor Kulturnega društva,
ZAL, e. Škofja Loka -	Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota za Škofjo Loko (v Šk. Loki)

Viri in literatura

1. Arhiv in zapuščina Draga Fišerja (last družine Fišer v Ljubljani; vir: Fišerjeva hči Suzana Prosenč, roj. Fišer).
2. Arhiv Narodnog pozorišta (Opere) v Sarajevu (dodatne informacije posredovala Ivica Šarić in Emira Pošković).
3. Đurić, Petar, »Pikova dama«, Pregled operskog života/Petar Iljič Čajkovski (v.: Odjek, št. 1-2 /75-76/, januar-februar 1957).
4. Enciklopedija Slovenije, 9. (1995) in 12. knj. (1998), Mladinska knjiga, Ljubljana 1995, 1998.
5. Fišer, Drago, Zbornik Narodno pozorište Sarajevo, 1921-1971, Sarajevo 1971.
6. Glasbena zbirka v NUK, Ljubljana.
7. Gledališki list Loškega gledališča, Škofja Loka, 1973 (hrani ZAL, e. za Šk. Loko v Šk. Loki).
8. Gledališki listi Opere in baleta SNG v Ljubljani (1951/52 in 1952/53).
9. Gorenjski Glas, 29. 12. 1971 in 21. 9. 1999 (v Kranju).
10. Jubilarna godina sarajevske opere 1946-1966 (redakcija Kučukalić Zijo, Fišer Drago, Mirić Tihomir), Narodno pozorište, Sarajevo 1966.
11. Križnar, Franc, Sarajevska epoha slovenskega tenorista Leo/Pold/et/a Polenca (1912-1974) je bila v letih 1954-1962 njegov solistični vrhunec/Sarajevska epoha slovenačkog tenora Poldeta Polenca (1912-1974)/The Sarajevo Epoch of Slovenian Tenor Singer Polde Polenc (1912-1974), 4. mednarodni muzikološki simpozij »Glasba in družba«/4. Medunarodni simpozij »Muzika u društvu«/4th

- International Symposium »Music in Society«, Sarajevo, 28.–30. oktober 2004 (v.: Zborniku del/Zbornik radova/Collection of papers, Sarajevo 2005, str. 151–60 in 156–65).
12. Lasić, Miro, »Pikova dama« Čajkovskog ponovo na sceni Sarajevske opere, Badema Štajcer u ulozi grofice (v.: Muzika).
 13. Loški oder (zapuščino hrani ZAL, e. za Šk. Loko v Šk. Loki; škatle: 6028–6036).
 14. Loški razgledi, 10/1963 in 27/1980, Muzejsko društvo Škofja Loka in Loški muzej, 1963 in 1980.
 15. Muzička enciklopedija Jugoslavije, 2. knj., Leksikografski zavod »Miroslava Krleža«, Zagreb 1984.
 16. 75 let dela Narodnega gledališča in 100 let zgradbe s poudarkom na gledališkem življenju Sarajeva pred ustanovitvijo Gledališča Narodno pozorište u Sarajevu; Izložba 75 godina rada Narodnog pozorišta, 100 godina zgrade sa osvrtom na teatarski život u Sarajevu prije osnivanja Pozorišta/Teatrografska studija: repertoar Pozorišta (1921-1966); Prilozi o razvoju Drame, Opere i Baleta i teatarskom životu, Muzej književnosti i pozorišne umjetnosti BiH, Sarajevo 1998.
 17. Rojstna in krstna knjiga (1912), hrani Matični urad Občine Škofja Loka.
 18. Samec, Smiljan, Operne zgodbe/Vodnik po domačem in tujem opernem svetu, Mladinska knjiga, Ljubljana 1978.
 19. Sivec, Jože, Opera skozi stoletja, DZS, Ljubljana 1976.
 20. Slovenski gledališki leksikon, I. in II. knjiga/zvezek, MGL, Ljubljana 1972.
 21. Slovenski poročevalec, 12. 11. 1955 in 27. 1. 1957 (v Ljubljani).
 22. Spletna stran: www.nacetovahisa.com
 23. Škofjeloški PROSVETNI LIST, L. I, 1952/53, št. 8 (hrani ZAL, e. za Šk. Loko v Šk. Loki).
 24. Zapuščina družine Polenec (prim. arhiv v Nacetovi hiši v Škofji Loki, Puštal 74).
 25. Zgodovinski arhiv Ljubljana, enota za Škofjo Loko, Škofja Loka, Partizanska c. 1B.

Zusammenfassung

Die Sarajevo-Epoche des slowenischen Tenoristen Polde Polenec (1912–1974) in den Jahren 1954–1962 war der Höhepunkt seiner Solistenkarriere

Ein Beitrag für Bio- und Bibliographie

(Leo-)Pold(e) Polen/e/c (1912 - 1974) aus Škofja Loka hat in seiner Sängerkarriere in Ljubljana (1952 - 54) und in Sarajevo (1954 - 1962) einen großen Teil seines Repertoires gesungen: Pedro im Tiefland von E. d' Albert (Debüt in der Oper SNG in Ljubljana, 1952), Hans in Der verkauften Braut von B. Smetana (?), Werther in Werther von Massnet, Othello in Verdis Othello, Don Jose' in Carmen von Bizet, Herman in der Pik Dame von P. I. Tschaiowsky, Canio in Leoncavallos Pagliacci, Turiddu in Cavalleria rusticana von P. Mascagni, Cavaradossi in Tosca von Puccini, Lohengrin in Wagners Lohengrin usw. Neben dem Studium der Regie an der damaligen AIU,

wo er im Jahr 1952 seine Diplomprüfung machte, studierte er Gesang privat. Obwohl er seine Sängerkarriere erst bei seinem 40. Lebensjahr begann und schon nach zehn Jahren abschloß, sang er etwa 20 große Tenorrollen. P. Polen/e/c war der erste slowenische Heldentenor. Obwohl keine Tonbandaufnahme erhalten geblieben ist, kann man mit Sicherheit behaupten, dass gerade die Sarajevo-Epoche der Höhepunkt seiner Solistenkarriere war.

... (faint, mostly illegible text) ...

... (faint, mostly illegible text) ...

Zusammenfassung

... (faint, mostly illegible text) ...